

A tall, square stone tower, likely a radio tower, stands prominently against a clear blue sky. The tower is constructed from rough-hewn stones and features three small, square, multi-paned windows. At the top, a red and white antenna structure is visible, with several people standing on the platform above it. The tower is surrounded by bare trees, suggesting a winter or early spring setting. In the foreground, there are several wooden picnic tables and benches, and the ground is covered with dry leaves and grass. The text "150 ÉVES" and "A SOPRONI VÁROSSZÉPÍTŐ EGYESÜLET" is overlaid on the image in a bold, yellow, sans-serif font.

150 ÉVES
A SOPRONI VÁROSSZÉPÍTŐ EGYESÜLET

150 ÉVES
A SOPRONI VÁROSSZÉPÍTŐ EGYESÜLET

150 ÉVES
A SOPRONI VÁROSSZÉPÍTŐ EGYESÜLET



Sopron, 2019

Szerzők:

Józan Tibor, Kubinszky Mihály, Sarkady Sándor, Szabó Jenő, Tóth Imre

Szerkesztette: *Tóth Imre*

Technikai szerkesztő: *Rózsa Gábor*

Képek, illusztrációk forrásai:

Soproni Múzeum, Soproni Városszépítő Egyesület, Pluzsik Tamás, Fortepan

Kiadó: *Soproni Városszépítő Egyesület*

Felelős kiadó: *Dr. Józan Tibor*

Lektor: *Turbuly Éva*

Nyomdai munkák: *Triton és Print Kft.*

ISBN: 978-615-00-5218-2

Sopron, 2019

TARTALOM:

Polgármesteri köszöntő	7
150 éves a Soproni Városszépítő Egyesület	9
Szerkesztői bevezető	10
Sopron a városszépítők egyesületének 150 éve alatt (Tóth Imre)	11
A Városszépítő Egyesület története a kezdetektől 20. század közepéig (Szabó Jenő)	
A kezdetek	31
A vállalkozások kora	36
Az új század hajnalán	41
Az utolsó békeévek	45
Háború idején	46
A húszas évek (1919-1929)	54
A második világháború után (Szabó Jenő, Kubinszky Mihály)	64
Az újrakezdés korszaka (Szabó Jenő)	68
A rendszerváltás körüli évek (Kubinszky Mihály)	72
Az új évezredben (Józan Tibor)	79
Szakköztségek a Városszépítő Egyesületben	81
Az egyesület jelenkori tevékenysége, feladatai és lehetőségei	85
A Soproni Városszépítő Egyesület tagnévsora 2019.	89

Polgármesteri köszöntő

Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata nevében nagy tisztelettel köszöntöm azt az Olvasót, aki ezt a jubileumi kötetet a kezébe veszi. A Soproni Városszépítő egyesületet éppen 150 évvel ezelőtt, 1869-ben alapították a városuk iránt elkötelezett soproni polgárok. Magyarországon a maga nevében a soproni városszépítő egyesület volt az első ilyen jellegű civil kezdeményezés.

Célkitűzéseinek mind a mai napig töretlen lendülettel tesz eleget, ezek pedig Sopron város szépítése, a város szeretetének ápolása, a városfejlesztő erők összefogása, és a tenni akarók és tudók számára az ilyen irányú lehetőségek biztosítása. Lényegében ezek a célok, amelyek az ún. soproni szellemiséget foglalják magukban, a szülőföld, a szűkebb régió cselekvő szeretetét. Ezeknek a megvalósításához összefogja a mai napig a város igényes megjelenését szorgalmazó soproniakat.

A soproniak jól tudják, hogy a Soproni Városszépítő Egyesületet a 19. század második felének meghatározó személyisége, ifj. Flandorffer Ignác alapította 1869-ben.

Az Egyesület tagjai a mai napig kiemelkedő munkát végeznek a város utcáinak, tereinek, parkjainak és épületeinek szépítésében, megtartásában és az új létesítmények városképpbe illő megjelenésének elősegítésében. A 150 éves jubileum érdemesítette arra, hogy a Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata a tavalyi évben elismerje azt a munkásságot, amely a történelmi korszakokon átívelve a mai napig is Sopron meghatározó civil szervezetévé emelte az egyesületet. 2018-ban a Hűség Napján Civitas Fidelissima díjat kapott a Soproni Városszépítő Egyesület, melyet dr. Józan Tibor elnök vett át.

Az egyesület tagjai méltán lehetnek büszkék az elmúlt 150 év gazdag eredményeire. Ezt a cselekvő és a várost szerető tevékenységet mutatja be hitelesen ez a kötet. Minden olvasónak kívánok ehhez kellemes időtöltést, legyen részese egy szép időutazásnak városunk történelmének egy nagyon fontos szeletében.

A Soproni Városszépítő Egyesületnek pedig szívből gratulálok az elért eredményekhez és kívánom, hogy a következő 150 esztendő is ilyen sikeres legyen!

Sopron, 2019. április

Dr. Fodor Tamás
polgármester

150 éves a Soproni Városszépítő Egyesület

Nagy örömmel teszek eleget a megtisztelő feladatnak, hogy az idén 150. évébe érkezett Soproni Városszépítő Egyesület elnökeként az olvasót köszöntsem. Büszkeség tölt el, hogy 2018. december 14-én, a „Hűség Napján” – a város civil szervezeteinek kezdeményezését felkarolva – Sopron város vezetése a jubileum előtt álló Soproni Városszépítő Egyesületet a „Civitas Fidelissima” elismerésben részesítette és a díjat a tagság nevében átvehettem. Az Egyesület nevével még 1969-ben találkoztam, amikor a határsáv elzártágából pár hónapja felszabadult városba érkeztem. Friss diplomásként – röpké diákkirándulás adta első ismerkedést követően – a szakmai egyesületi életen kívül figyelmembe ajánlották a Városszépítő Egyesületet, amelynek támogatása szinte elemi kötelessége minden régi és új soproni lakosnak. Nem gondoltam akkor, hogy négy évtized után ezen nemes társaság vezetője lehetek.

Engem is, mint oly sok polgártársamat magával ragadott a hely szellemisége, az Alpokalja és a Fertő-tó partja közötti területen elhelyezkedő város: a történelmi múltat magán viselő belváros és a természeti környezet, amely gazdagságát éppen a fenti elhelyezkedésének is köszönheti.

1869-ben – az országban elsőként – a város vezető polgárai lokálpatriotizmusból, egyben Sopron gazdasági fellendítésének eszközeként hozták létre az Egyesületet, hogy szervezett formában kínálják a vendégeknek a város épített és természeti környezetének meglátogatását. Az általuk nem idegenforgalomnak, hanem vendégforgalomnak nevezett funkció mellett célul tűzték ki, hogy lehetőséget biztosítsanak a Sopron szépítése, a város szeretetének ápolása, a városfejlesztő erők összefogása érdekében tenni akarók és tudók számára. Ebben a tevékenységben az egyesület máig számít mindazokra, akik helyben vagy éppen a távolból támogatni kívánják ezt a munkát.

Remélem, hogy aki először találkozik a város fejlődéstörténetét és az egyesület történetét bemutató kiadvánnyal, az kedvet kap a részletesebb megismeréshez. Az is gazdagabb lesz, aki ismeri a várost és természeti környezetét, mert új ismeretekre lelhet az olvasás során. A cél elsősorban a fiatal városlakók ismereteinek bővítése, az érdeklődés felébresztése. Érjük el, hogy minél többen szeressük és óvjuk Sopront az építészeti értékeivel és természeti környezetünket a gazdag élővilágával együtt. Legyünk büszke és felelős lokálpatrióták!

Sopron, 2019. március

Dr. Józán Tibor elnök
Soproni Városszépítő Egyesület

Szerkesztői bevezető

Az alábbi kötet egyesület-történeti fejezetei három szerző munkájának felhasználásával készültek. Ezekben a szövegrészekben az eredeti írások szöveghű átíratát tanulmányozhatja a Tisztelt Olvasó. A legterjedelmesebb rész Szabó Jenő írásai alapján készült, aki korábbi cikkeiben, és a Soproni Szemle 1984-ben megjelent különlenyomatában a Soproni Városszépítő Egyesület történetét – Csatkai Endre és Heimler Károly munkáira támaszkodva – kiválóan és részletesen feldolgozta. Azóta nem születtek olyan újabb kutatási eredmények, amelyek indokolttá tették volna ennek a feldolgozásnak a felülvizsgálatát, vagy akár fontos adalékokkal történő kiegészítését. Szabó Jenő munkájából a legfontosabb részleteket válogattuk ki, azokat néhány ponton mégis átalakítottuk, aktualizáltuk, és a másik két szerző munkájával összhangba hoztuk. Ahol szükséges volt, szögletes zárójelben helyeztünk el értelmező betoldásokat. Ugyancsak változtattunk az egykori kiadvány képanyagán, számos illusztrációval bővítve azt, és néhány olyan kiegészítést is közöltünk a szövegben, amely színesíti, értelmezi az eredetit. Ezek között szerepelnek a Sarkady Sándor és ifjú Sarkady Sándor Aranykönyv című munkájából vett rövid életrajzi összefoglalók. Szabó Jenő írása után a SVE elmúlt több mint három évtizedét az egyesület két elnökének, Kubinszky Mihálynak és Józan Tibornak a beszámolója alapján közöljük. Mindezek elé illesztettük Tóth Imre teljes korszakot áttekintő írását.

Sopron a városszépítők egyesületének 150 éve alatt (Tóth Imre)

A Soproni Városszépítő Egyesület 150 éves története nem csupán a változó tagságú, de céljaiban, szemléletében mégis állandóságot közvetítő közösség és szervezet szempontjából volt eseményekben és a fordulatokban gazdag. Az egyesület törtétiájának háttérében ugyanilyen fordulatos történet áll. A tágabb és a szűkebb környezetet, a várost érő jókora változások története. A kezdetekkor Sopron esélyei igencsak jónak mutatkoztak. A Bach-korszak idején Buda, Pozsony, Kassa, és Nagyvárad mellett egyike lett az országot behálózó öt katonai, polgári közigazgatási kerület

központjának. Hatóköre az egész Dunántúlra kiterjedt. A nemzeti fejlődés szempontjából hátrányos időszak a szakképzett és modern hivatalnokgépezet révén fontos modernizációs eredményeket tudott felmutatni. Sopron ennek előnyeit nem érezte jobban, mint a többi magyarországi város, itt is épült azonban új vasútvonal, mely Kanizsáig vezetett, az ide települő nagy létszámú bürokrácia pedig hozzájárult a piac szélesedéséhez, sőt a hivatalnokok („beamterek”) megjelenése kulturális eredményeket (például a sajtó fejlődése) is hozott magával.



Bach-korszakbeli pénzügyigazgatóság címere

A város kedvező fekvése és mezőgazdasága mágnesként vonzotta a befektetőket, ami elsősorban a hitelélet élénkülésében öltött testet. A kiegyezéssel megszűnt közigazgatási szerepet ellensúlyozta a dualizmus időszakának egész országra kiterjedő példátlan növekedése, mely leglátványosabb eredményeit a millenniumi készülődés idején tudta felmutatni.

A dualizmusban Sopron törvényhatósági jogú város volt. 1900-ban 33478 fős lakosságával Pécs után a Dunántúl legnépesebb településének számított. A századfordulóig – amikor fejlődése megtorpant – lendületesen fejlődött.

A korábban említett nehézségek ellenére továbbra is figyelemre méltó volt Sopron borkereskedelme. A város leghíresebb borkereskedői az 1840-es években a Lenck és Boor házak voltak. Az üzletek fényes és ízlésesen berendezett kirakatokkal csábították vásárlóikat. A soproni kereskedőt művelt, finom úriembernek írták le a korabeli források, „akik hitelük fönttartására nagyon ügyelnek.” Sopronban voltak kaphatók ekkor legolcsóbb áron a hazai gyárilap termékei és a külföldi iparcikkek. A műiparosok a hatalmas külföldi verseny mellett is tökélyre vitték mesterségüket. Legvirágzóbb műiparág a dualizmus idején is a posztókészítés volt. Nem felelkezhetünk meg a cukoripar vállalkozásairól, közöttük is a Rupprecht cukorgyárról, amely Magyarországon is az első volt. A Hillebrand-féle likörgyár mellett érdemes megemlíteni Sopron két csokoládégyárát. Középkori hagyomány volt, hogy az Ikva-patak mentén még számos malom őrölte a lisztet. A dualista korszakra is elmondható, hogy a kőfaragás igen jövedelmező iparág volt a közeli

kőbányák miatt. Az aranyműveseknek és órásoknak „bármely világhírű város művészeivel versenyezhetnek” olvashatjuk a városról szóló leírásban. A serfőzés minősége szintén kiváló volt. Ebben talán csak Pozsony előzte egy hajszállal Sopront. A soproni iparosok fogékonyak voltak az új találmányok iránt. Iparüzleteikben gépeket használtak. A szőlő- és gyümölcsstermesztésben pedig messze földön kitűntek a soproniak. Sopron borával és aszalt gyümölcsével kiterjedt és jövedelmező kereskedést űzött a korszak elején. 8-12 garasos díszes dobozokban küldték szét a gyümölcsök termését. Mindezek bizonyítják a város gazdasági fejlettségét, kifinomultságát, de a fejlődésnek csakhamar megmutatkoztak a korlátai is. Elsősorban az, hogy hiányzott a továbbító kereskedelem. Az olyan nyugat-dunántúli városok, mint Győr és Szombathely, amelyek az 1840-es években még csak álmodoztak iparról, hamarosan túlszárnyalták Sopront.

Lendületesen fejlődött viszont a civil társadalom, befolyásolva a helyi lakosság politikai gondolkodását és magát a várospolitikát is. Pártok és politizáló körök mellett, egyesületek sokasága alakult meg az önszervezés, betegápolás, gazdaság, kultúra, irodalom, képzőművészetek és a sport terén. A dualizmus kezdetén tömörültek először egyesületbe Sopron városszerető polgárai, akik 1869-ben életre hívták a Soproni Városszépítő Egyesületet. Megnőtt az érdeklődés a város és környéke történelme iránt. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1847-es soproni vándorgyűlésének lelkesítő hatására megérlelődött a helyi múzeum megalapításának gondolata. A polgárok azt akarták elérni, hogy a 1850-es 60-as években megindult építkezéseknél elő-

kerülő régiségeket ne a Nemzeti Múzeumba kelljen beszolgáltatni, azok a város saját gyűjteményébe helyeztessenek el. Erre egyesületet szerveztek a helyi sajtó segítségével, mely alig két hónap alatt létrejött, és rövidesen már 181 tagja volt. 1867-ben megalapították az ország egyik legelső vidéki múzeumát.

Ez az időszak számos történészt, régészt, műgyűjtőt adott a városnak. Közéjük tartozott Paur Iván (1806-1888) régész, akit a Tudományos Akadémia levelező tagjává választott. Ő volt a Széchenyi család levéltárosa, valamint a soproni megyei múzeum anyagának megalapozója, 1855-től a Magyar Nemzeti Múzeum régiségtárának vezetője. A régészet tudományának szintén jeles képviselője volt Bella Lajos (1850-1937). Mint a soproni főreáliskola tanára Sopron szellemi életében is kiemelkedő szerepet vállalt. Évtizedekig volt tagja a Férfidalkörnek, és az ország első torna- és tűzoltóegyletének, amelyet Sopronban alapított 1859-ben a harangöntő Seltenhofer cég. Bella Lajost a Tudományos Akadémia is tagjai sorába választotta. Régészeti kutatásainak legjelentősebbike a soproni Várhelyen feltárt őskori telep és sírmező. Érdemes megemlítenünk id. Storno Ferenc (1824-1907) festőművészt és építészt, az Osztrák–Magyar Monarchia egyik legkeresettebb restaurátort. Munkája nyomán középkori templomaink egész sora újult meg.

A század végén megfogalmazódott az igény arra is, hogy a soproni képzőművészek létrehozzák saját egyesületüket, a Soproni Képzőművészeti Kört (1897). Elnöknek Zettl Gusztáv gyároost, alelnöknek Storno Ferenc és Steiner Rezső művészeket választották. Az egyesület nemcsak a művészek összefogását, hanem a nagyközönség művészeti nevelését is célul



Bünker János Rajnárd (1863-1914)

tűzte ki, többek között ismertető előadások tartásával.

Az oktatás alappillérei a katolikus és az evangélikus egyházi iskolák voltak, de a polgárok gyermekei magánintézetekben is nevelődhettek. Számos olyan, magánháznál egy-két tanerővel működő, elemi iskolai ismereteket közvetítő tanoda működött a városban, ahol kifejezetten a tehetős polgárok gyermekei tanulták a betűvetést. Ennél nagyobb intézetekké nőttek ki magukat a 19. század közepén felállított magán nevelőintézetek, az elemi iskolából felfejlődött Laehne-féle nevelőintézet, vagy a Csöndes-féle intézet. Az egyik különleges tanintézet ugyan nem volt része a klasszikus közoktatásnak, mégis nagy szerepet játszott és játszik Sopron életében: az 1829-től működő Zeneegyesület zeneiskolája sok neves zenészt és énekest indított útjára. Ma ez az ország legrégebbi, folyamatosan működő zeneiskolája.



Altdörfer Viktor karnagy (1860-1940)

Kiváló zenepedagógusa volt Altdörfer Keresztély (1825-1898) organista, zeneszerző, az első soproni dalárda alapítója, és Altdörfer Viktor (1860-1940) orgonaművész, az evangélikus templom organistája és karnagyja.

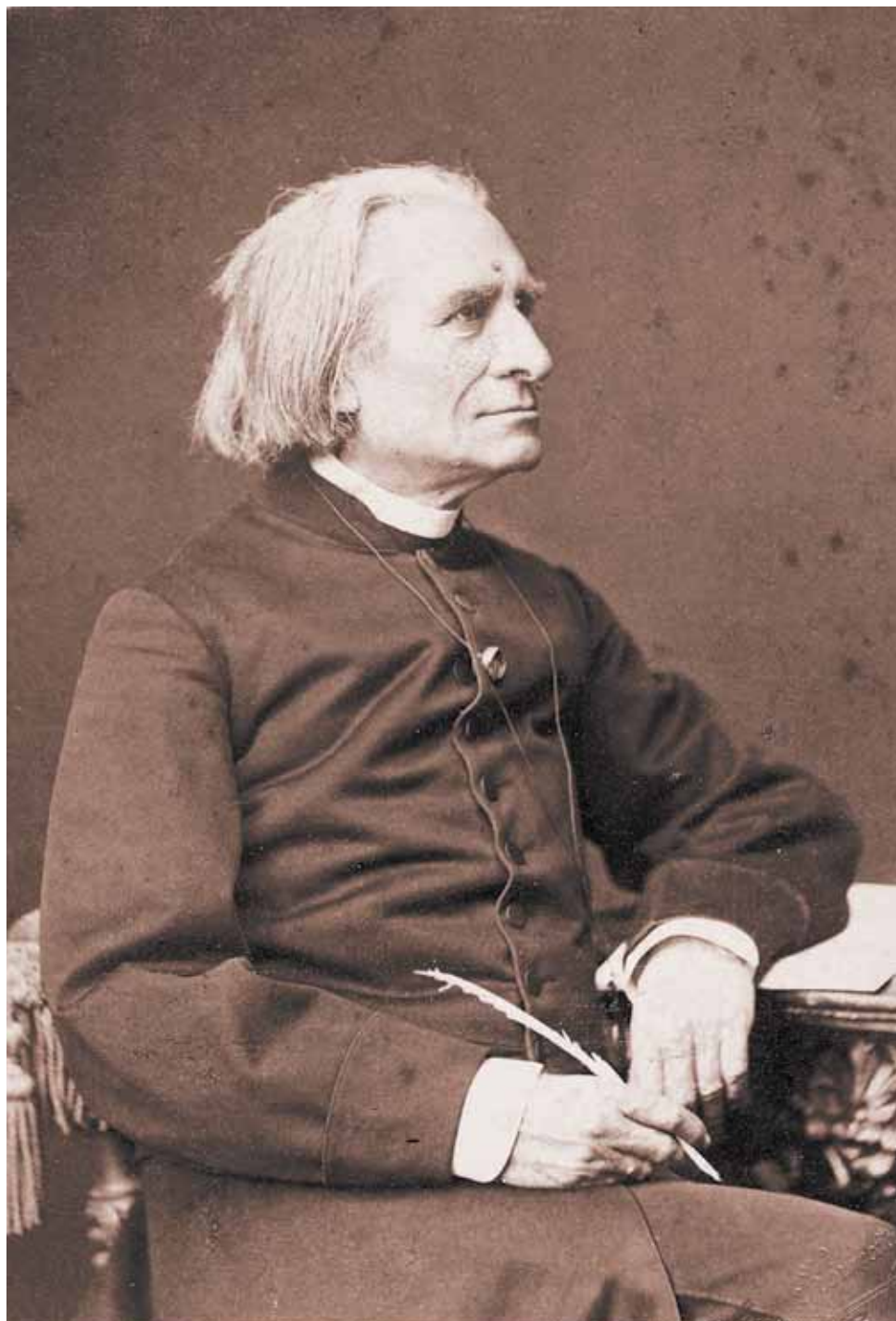
A 19. század a soproni színházi- és zenekultúra évszázada volt. A színház színpadán a német nyelvű színészet legnagyobbjai léptek fel. A zenei élet régi hagyományai nyomán új virágzásnak indult.



Viola d'amore



A soproni orsolyita zárda



Liszt Ferenc



Ehrlinger: Színlapostzó a soproni utcán, 1819



Az Isteni Megváltó Leányai Rend kertje

A helyi festészet fejlődésében mérföldkönek számított, amikor Mária Terézia tanügyi reformjai alapján a város saját költségére rajziskolát állított fel (1779). Az iskola országos viszonylatban is jó színvonalú volt, felkészült tanárokkal oktatott. A rajziskola nevelő hatása a polgárságra, illetve Sopron művészeti fejlődésére inkább csak évtizedek múltán jelentkezett. Mellette magánrajziskolák is működtek a városban.

A századfordulón újra sokat változott a városkép. A városrendezés területén Sopron fejlődése ekkor kapott nagy lökést Wälder József városi főmérnök keze nyomán, aki az országban az elsők között, 1905-ben városrendezési szabályzatot alkotott Sopronban. A Rák-patak folyamatos beoltozásával a 19. század végére kialakult a város hosszú, fásított közparkja, a Deák tér. Elvégezték a régi klasszicista színház bővítését és átalakítását Medgyaszay István tervei szerint. Az ezredfordulós nagyberuházás, a soproni új városháza felépítése volt. Ennél szebb és modernebb megoldásokkal épült fel a postaigazgatóság csodálatos épülete 1913-ra. A postapalota kimagasló értéke a felvételi terem, melynek belső tere már vasbeton szerkezettel készült. 1897 májusában került sor Széchenyi szobrának felavatására,

ugyanebben az évben adták át a Lackner Kristóf utcai új törvényszék épületét, melyben helyet kapott az addig külön-külön, bérházakban elhelyezett királyi törvényszék, a járásbíró és az ügyészség. Ugyanekkor fejeződött be az új tűzéraktanya építése is. Az újonnan beépült városrészek (Deák tér, Lőverek) a közép- és felsőpolgárság igényeit szolgálták ki. Ezek lakásaiban megtaláljuk a hálószobát, ebédlőt, gyerekszobát, szalont. Esetenként második háló (vagy vendég-) szobát, dolgozószobát is kialakítottak. Az előkelő polgárok közül sokak pihenését nyári rezidenciák szolgálták a Lőverekben, illetve a Kossuth Lajos utcában. A Várkerület üzletei széles választékot kínáltak gyarmatárukból, fűszerekből. A lakásokra, a középületek biztonságára az ország első, 1866-ban Rösch Frigyes által alapított önkéntes tűzoltó egyesülete vigyázott. A városias fejlődés egyik leglátványosabb jeleként 1900. április 30-án ünnepélyesen átadták a forgalomnak a soproni villamosvasút főszakaszát. Ez volt Magyarország 8. városi villamosvonala. A nyári időszakban reggel öt, télen reggel hét órától indultak a hamar népszerűvé vált kocsik, melyek 1923-ig közlekedtek a soproni utakon.



Velocipéd, 1880 k.



A soproni villamos

A 20. század elején még semmi sem látszott a következő évtizedek szörnyű háborúiból, szélsőséges politikai irányzataiból, gazdasági válságaiból; a város 20. századi története mégis megtorpanással kezdődött. A hirtelen gazdasági nekilendülés, ami az 1880-90-es évek Magyarországát – benne Sopront – jellemezte, bizonytalanságot is keltett a századvég gazdasági, politikai, társadalmi – és kulturális közegében. Az országszerte sűrűsödő botrányok, panamák a várost is elérték. Ennek legszembetűnőbb jele, hogy 1901. október 18-án a törvényszék csődöt rendelt el a soproni építő- és földhitelbank ellen. Az új századot bevezető bankbukás emberek tömegeinek jelentett katasztrófát, de következményei nem kímélték a város gazdasági és politikai életét sem. A Sopron című napilap keményen és kíméletlenül fogalmazta meg a

helyi társadalom aggodalmait. E szerint: „Sopron már nem gazdag és bőségben úszó város többé, mely egykor az egész Dunántúl kereskedelmét és iparát dominálta. Szomszédságunkban friss, élelmes városok emelkedtek fel hirtelen fejlődéssel s váltak egy-egy nagyobb vidék központjaivá.” Az egykor szebb napokat látott Sopronnak – mint mondta – becsületese, megtisztult irányításra, új vezetésre van szüksége. A régiekről egy kiemelt mondatba sűrítette véleményét: „Szégyent hoztak a fejünkre – el velük!”

A kortársak még nem sejtették, hogy a megtorpanás csak kezdete volt a későbbi évtizedek nagy visszaesésének. E visszaesésnek legfontosabb oka maga az első világháború, a forradalmak majd az azokat követő területrendezés volt. A nacionalizmus és a háború hosszú időre bezárta Sopron mindig nyitott kapuit.



Hauser Károly: Fecskendőpróba a Fő téren



Osztrák propagandaplakát 1921-ből



Szavazásra várók csoportja, 1921

Megyéje nagy része, Vas- és Moson vármegyék zömében németek lakta vidékeivel együtt, a Saint-Germain-i és trianoni békékkel az Anschlusstól eltiltott Ausztriához került kárpótlásként. Szomszédunk Sopront jelölte ki legfiatalabb tartománya, Burgenland székhelyéül, ám az 1921 decemberében megrendezett népszavazás másként döntött: Sopron magyar maradt.

A népszavazás erkölcsi sikert jelentett a magyar kormány és a város számára, de gazdasági következményei katasztrofálisak voltak. Az új határok mögött a várost és környékét körülvevő gazdasági tér is megváltozott. A terület Monarchián belüli központi elhelyezkedése megszűnt, aminek számos korábban idetelepített ipari létesítmény lett a vesztese. A határok évszázados kapcsolatokat vágtak el. Az Osztrák-Magyar Monarchia idején az osztrák iparcikkek

és a magyar nyerstermékek első számú piacát a térségben Sopron jelentette. Súlyossá vált a helyzet a Kisalföldön, illetve a Rábaközben is, ahol a soproni piac forgalmának visszaesése önmagában is gondokat okozott, s ezt tetézte a különböző kiviteli és behozatali tilalmak bevezetése. Bizonyos termékekből hiány, másokból többlet keletkezett.

A határok meghúzása olyan következményekkel járt, melyekre nem voltak felkészülve az ott lakók.

*A végleges határkijelölés után korábban ismeretlen helyzetet, olyan új jelenségeket kellett meg tapasztalni és megszokni (vámso-
rompó, vámőrség, határátlépési igazolvány,
útlevél és vízum) melyeket addig csupán hír-
ből ismertek az itt élők. A meglazult, illetve
elszakított kötelékek újratereztésében óriási
szerepet játszott a csempészet.*



*A pécsi M.Kir. Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus
Hittudományi Karának épülete a Deák téren, 1923*

Sopron természetesen nem vonhatta ki magát az ország általános gazdasági bajai alól. A háborúban, majd a forradalmak idején szétzilálódott gazdaság, a súlyos pénzügyi válságot okozó infláció, a mesterségesen meghúzott határok gazdasági következményei azonban itt még súlyosabbak voltak. Az Osztrák-Magyar Monarchia közös piacának elvesztése, majd pedig saját piackörzetének elcsatolása rendkívül érzékenyen érintette Sopront. A határváltozások egyedüli – ugyan nem elhanyagolható – jótéteménye a selmecbányai Bánya- és Erdőmérnöki Főiskola 1919-ben történt átköltöztetése volt, ami által Sopron centrális funkciói oktatási-művelődési elemekkel bővültek.

Az intézmény, mely Sopronban egyetemi rangot kapott, egyszersmind társadalmi, sőt politikai tényezővé vált, aminek első jelei a népszavazás alkalmával mutatkoztak meg.

1921 után lehangelő kép fogadta a városba érkezőket. A piactér elnéptelenedett, még a

hetivásárok napjain is kihalt képet mutatott, csakúgy, mint az üzletek, melyek kongtak az ürességtől. Sopron saját erejére és a kormányzati szervek segítségére támaszkodva próbált kilábalni a válságból. Bár a város felkarolása érdekében több eredmény született – leginkább a húszas évek közepéig –, a nagyra törő tervek jó része papíron maradt. A kormány ígéretei az 1921 utáni nagy felbuzdulást követően alábbhagytak. Az éljenzések elhalkulása után kiderült: a város a gyakorlatban vajmi kevésre számíthat. Tudomásul kellett venni, hogy a városnak elsősorban saját erejére kell támaszkodnia.

A dualizmus alatt még jelentős kereskedőváros beszükölt gazdasági terének újraszervezéséhez ezért nagyon tudatos várospolitikára volt szükség. Olyan tervszerű politikára, mely új funkciókkal gazdagítja Sopron regionális és országos gazdasági szerepét. Erre adott lehetőséget a Trianon után elszakított hagyomá-



A korszakban Soproni Thurner Mihály dr. (1878-1952) volt a város polgármestere. Középiskolái első évét Győrött töltötte, hogy a magyar nyelvet elsajátítsa, majd a soproni Állami Főreáliskolában tanult és itt szerzett érettségi bizonyítványt 1898-ban. Jogot tanult Kecskeméten, Budapesten és Kolozsvárott, ez utóbbi helyen szerzett államtudományi doktorátust. 1912-ben lépett Sopron város szolgálatába mint városi főszámvevő. 1918 nyarán a képviselőtestület egyhangú akaratral választotta polgármesternek. Komoly szerepe volt abban, hogy 1921. december 14-én tartott népszavazáson a város lakossága döntő többségben Magyarország mellett voksolt. 1941. májusában leköszönt posztjáról. A második világháború után sokáig nem emlékeztek meg érdemeiről. 1945-től 1952-ben bekövetkezett haláláig mellőzötteen és szegénységben élt.



A Tómalom az 1930-as években



A Selyemgyár az 1930-as években

nyos magyar üdülőhelyek kieséséből származó úr, melyet a húszas évektől Sopron próbált meg betölteni. A turizmus a város egyik stratégiai ágazatává fejlődött. Az ország belsejéből egyre többen fedezték fel természeti és kulturális értékeit, miközben a Civitas Fidelissima felkeresése egyfajta hazafias kötelességnek is számított Magyarországon. A körülményekhez képest sikerült viszonylag élénk kapcsolatokat kialakítani a határ osztrák felén élő lakossággal is, a bevásárlók „átszippantására”. Újszerű próbálkozás volt a textilipar bővítése, melynek köszönhetően a várost a „magyar Manchesterként” emlegették a két háború között. A városvezetés mindehhez infrastruktúra-teremtéssel, adókedvezmények adásával járult hozzá.

Csak sejteni lehet, hogy keserves vívódások közepette kellett megalkudni a realitásokkal,

akár az osztrák bank- és ipari tőke beengedése, sőt becsalogatása árán is. A város akkor is támogatta ausztriai érdekeltségek megjelenését, amikor a vele szomszédos tartományban mindent elkövettek a magyar tőkebefolyás visszaszorítása érdekében. Ráadásul a számos nehézséggel küszködő soproni és nyugat-magyarországi gazdasági élet lassú konszolidációját derékba törte a húszas évek végén megjelenő és a következő évtized elején nyomasztóvá növekvő gazdasági válság.

Ami a lakosság teljességét illeti, elmondhatjuk, hogy Sopron népességét – mint annyi más települését Európában – óriási változások érték a 20. században. Míg korábban elsősorban a természet és a technika fejlettsége befolyásolta a népesség számának és összetételének alakulását, a 20. században a fő alakító tényezővé



Soproni gazdapolgárok

a politika vált. Sopront az 1910-es népszámlálás adatai alapján 44,2%-ban lakták magyarok és 51,1% -ban németek. 1920-ban ugyanezek az arányok 48,8 % illetve 48 % körül alakultak. A súlyos változás a nemzetiségi összetételben a második világháború után következett csak be. A század első „nagy háborúja” azonban már emberek tömegeit kényszerítette a halálba. Az első világháborút megelőzően Sopron jelentős katonai népességgel rendelkezett, a két háború között azonban a korábban 2-3000-es katonaság néhány száz főre csökkent.

A forradalmak és ellenforradalmak sodrában bizonytalanná váltak az emberek mindennapjai, a háborút lezáró békék pedig hosszú időre lehetetlenné tették a szűkebb és a tágabb térség lakosságának kiegyensúlyozott életét. Mindezzel együtt a közegészségügy fejlődésével elmúltak az előző századok ismétlődő demográfiai katasztrófákat okozó járványai. A város még a háború előtt elkezdte új kórházának építtetését, javultak az életkörülmények,

bár a munkásság lakásviszonyai még a század közepén is katasztrófálisak voltak.

A századelő polgári életritmusa során egyre jobban elvált egymástól az az idő, melyet a soproni polgár munkájával, üzleti vállalkozásával töltött, attól mely alatt kipihente fáradalmait. A munka világától elkülönült szabadidő kikapcsolódást, szellemi és testi élvezetet biztosított a társadalomnak. A testkultúra Sopronban is fejlődött. A 19. században egyre népszerűbbé váltak a város és környéke természetes és mesterségesen kialakított fürdőhelyei. A reformkorban a fürdőzés mellett – mindkettő gróf Széchenyi István kezdeményezésére – kísérlet történt a vitorlázás meghonosítására is a Fertőn. A soproniak kezdték felfedezni a környező vidékek szépségét és egyre szívesebben hódoltak a természetjárásnak. E mellett olyan új sportokat gyakoroltak, mint a kerékpározás, korcsolyázás, „rugólabdázás”, síelés és a tenisz. Hagyományos elfoglaltságnak számított, ám



A tüzérségi laktanya

tovább fejlődött ugyanakkor a lövészet és a vívás. Az egyes sportágaknak a 19. század végétől sorra alakultak az egyesületei. Igaz, a fenti tevékenységek elsősorban a közép- és a felső rétegek számára voltak elérhetőek, de a 20. század elejétől a társadalom alsó rétegei körében is terjedtek ezek a vívmányok. A modernizálódó társadalom jellegzetességeként a leggazdagabbak mintái a sport terén is folyamatosan demokratizálódtak. A tömeges hozzáférés a nézők és sportolók sokaságát egyaránt megteremtette.



A Lőverek az 1930-as években



A SFAC labdarúgócsapata

1945 után, a kialakuló új rendszerben a két háború korának jelszavai (népszavazási szereplés, nemzethűség) érvényüket veszítették nacionalista kisugárzásuk miatt. Sopront „reakciós” városként könyvelték el. Nem hatottak jól a kulturális hagyományok és az egykori iskolavárosi rang sem, a sokkal értékesebb „munkásváros” kifejezéssel szemben, melyet Sopronra csak korlátozott mértékben lehetett alkalmazni. (Ezzel összefüggésben felmerült,

sőt hosszú ideig tartotta magát az egyetem áttelepítésének gondolata. A Bányászati Minisztérium a város vezetése előtt félreértetlenül utalt arra, hogy ha Miskolcon a munkásokat megmozgatják az egyetem érdekében, nekik minden bizonnyal nagyobb súlyuk lesz, mint az ittenieknek. A költözés mellett ugyanakkor súlyosan esett latba az intézmény előző rendszerben betöltött szerepe, a hallgatók és a professzorok által tanúsított hazafias maga-

tartás is.) Ezeknek, és földrajzi helyzetének köszönhető, hogy a várost az ötvenes évek végéig „parkolópályára” állították, a fejlesztések során mellőzték, miközben vigyázó szemeiket rajta tartották. Az internacionalista és alapvetően osztálystruktúrákban gondolkodó kommunista világnézet számára problematikus volt Sopron nemzetiségi összetétele, a német kultúra, melyet nem sikerült gyökeresen kiirtani. A németek kitelepítése után is tartotta magát a probléma olyannyira, hogy a nemzetiségi kérdés megoldását kvázi feltételül szabták 1954-ben a nagyobb önállóság megadásának.

A város megítélését azonban alapvetően a határmentiségből eredő helyzete határozta meg. Annak ellenére, hogy a szomszédos Ausztria egy része a szovjet enkláve részévé vált (még a szomszédos Burgenlandnak sem volt egyetlen olyan pontja, amely a nyugati megszállási zónákkal érintkezett volna), a város a vasfüggöny közvetlen szomszédságába került. Sopron és környéke olyan cordonne sanitaire-ré vált, mely több mint két évtizeden át nyugatról, de főleg keletről, az ország belseje felől szinte megközelíthetetlen volt. Ez eredményezte, hogy az ország közvéleményében lassan kialakult az a kép, mely egyszerűen csak „Sopronországként” aposztrofálta a várost, s amely szívosan része maradt a hazai köztudatnak, olyannyira, hogy a határsáv megszüntetése után még sokáig valamiféle vonzást gyakorolt a távolabb lakókra.

Sopron „civitas non grata”-vá vált, hosszú ideig „leírták”, fejlesztéséről szó sem lehetett, sőt egykori szerepét is igyekeztek korlátozni. A legszembetűnőbb változás a megyei rang elvesztése volt, mely az 1950. évi tanáctörvénnyel vált véglegessé. Sopron megyeszékhelyi rangját már a két háború között is elsősorban politikai okokból tarthatta meg. A várost ért legfőbb sérelem azonban nem is a megyeszékhelyi rang elvesztése volt, hanem az, hogy a törvényható-

sági jogát is visszavonták. A közigazgatási egyszerűsítéssel párhuzamosan megszüntették a gazdag hagyományokkal rendelkező soproni sajtó utolsó helyi újságját, a Sopronmegyei Hírlapot is.

Az 1950-es évekbeli iparosítási hullám nagyberuházásai elkerülték a környéket. A stratégiai fejlesztések elmaradása azonban nem elhanyagolás, hanem tudatos leépítés eredménye volt. Határközelben veszélyesnek számított bármiféle komoly iparfejlesztés. Az '50-es évekre jellemző ésszerűtlen gazdasági fejlesztés így Sopron esetében nem érvényesült és az iparosítás hatásai elkerülték a várost, megőrizve a városképet. (Ennek meghatározó jelentősége lett a hatvanas években a kialakuló idegenforgalmi szerepben, de előzményeit már az '50-es évektől meg lehetett figyelni.) A forgalom azonban jelentősen visszaesett. A 42 ezer lakosú város ellátása akadozott, az árak az országos átlag felett álltak.

1956-nak nem csupán politikai, hanem pénzügyi következményei is hátrányosan érintették a fejlesztési programot, így Sopron gondjai egyáltalán nem enyhültek. 1957 májusában emlékiratot fogalmaztak a Minisztertanácsnak, az Országos Tervhivatal és az Országgyűlés elnökének. A központi szervek részéről többen is támogatták, hogy nyilvános fórumon vitassák meg Sopron fejlesztésének kérdéseit. A város vezetése elsősorban a város jogi státusának megváltoztatásában illetve a gazdaságfejlesztésben kereste a kivezető utat. Az iparfejlesztéssel kapcsolatos igények irreálisát tudomásul vették és a kitörési pontot az idegenforgalom fejlesztésében keresték.

Az idegenforgalom beindulása közép- illetve hosszú távon a jogi feltételrendszer megváltoztatásának lehetőségét is maga után vonta. Az egykori törvényhatósági jog visszaszerzésére ugyan kevés esély mutatkozott, de az elzártság

fokozatos oldása nem tűnt lehetetlennek. 1957-ben persze ennek még nem volt túl nagy esélye, de néhány év múlva óvatos elmozdulás történt. Ennek feltétele a településfejlesztési koncepció, s vele együtt az idegenforgalmi szerep elfogadtatása a kormányzattal. A város már megtette az első lépéseket. 1951-52-ben elsőként alakult műemléki albizottság a Soproni Városi Tanácsban, a középkori város feltárásának feladatával. Az idegenforgalom kibontakoztatására építő elképzeléseknek úgy látszott azonban véget vetnek az 1950-es évek második felének nemzetközi feszültségei. A „hrucsovi nyitást” követő rakétadiplomácia szinte egyik pillanatról a másikra fagyasztotta be ismét a nemzetközi kapcsolatokat. Ennek szenvedő alanya lett Sopron is, ahol a kilábalás lehetősége múlt a kapcsolatok normalizálódásán. A nemzetközi feszültségek csak az 1962-es mélypont után kezdtek elmozdulni az enyhülés irányába.

A tervek megvalósulását mindazonáltal segítette, hogy sikerült megnyerni a műemlékvédelmi, művészettörténész szakmai elit támogatását. Közbelépésükkel a belváros feltárását már nemzetközi érdeklődés kísérte, s ez kényszerítően hatott az ország politikai vezetésére, 200 millió forint érkezett a feltárások meggyorsítására. Komoly eredményt az 1970-es évekre sikerült elérni, amikor a város – a németországi Colmar után másodikként – Európai Műemléki Aranyéremben részesült. A kitüntetés legfontosabb politikai következménye az volt, hogy Sopront nem lehetett tovább mellőzni, s ez nagyfokú védettséget biztosított a városnak.

Mindeközben már az adminisztratív nyomás enyhülése is érzékelhetővé vált. A kormányzat egyre nagyobb megértést mutatott a város fejlesztési tervei iránt. 1963-ban a Soproni Ünnepi Hetekre könnyített vízumeljárás vezettek be a külföldi forgalom biztosítására. 1969-ben végre elmozdulás történt a határsáv ügyében is. Má-

jus 1-jén sor került a több mint két évtizedes határhozveti kötöttségek megszüntetésére. Az 1960-as években javult a város megítélése a hatalom szemében, a város igen erős gyökerekkel rendelkező lokálpatriotizmusa újra jóváhagyásban részesült és lassan megindulhatott (folytatódott) egyfajta – elsősorban fogyasztási – polgárosodás is a társadalomban, aminek Sopron immáron épp a határközeliségből eredő pozíciója miatt a haszonélvezőjévé válhatott.

A nagyon lassú nemzetközi enyhülés éreztette a hatását a városban. Az 1963. évi Soproni Ünnepi Hetek alkalmából megkönnyítették a külföldiek (főleg az osztrákok) beutazását az idegenforgalom fellendítése érdekében.

Az 1970-es évektől a város földrajzi fekvése ki-mondottan előnyössé kezdett válni. A következő évtizedben külföldi-magyar vegyesvállalatok alakultak, és megélénkült a bevásárló turizmus, vagyis egyre több külföldi (elsősorban osztrák)



Klingensbach-Sopron határátkelő, 1963



Klingensbach-Sopron határátkelő, 1970

használta ki, hogy a Magyarországon árusított cikkeket, termékeket és szolgáltatásokat (pl. fodrászt, fogorvosi kezelést) sokkal olcsóbban lehetett megvásárolni, mint odahaza. Ennek köszönhetően színes és virágzó szolgáltatások, üzletek nyitottak kaput a városban. A magyarországi „világútlevel” bevezetését követően a Burgenlandba vezető bevásárló utak száma is növekedett, miközben egyre több magyar vállalt munkát Ausztriában.

A hetvenes évektől kialakuló sajátos „kirkatszocializmus” révén új fegyverrel gazdagodott a helyi politika eszköztára. Sopron, visszacserevezve valamit egykori történelmi szerepéből, újra „Nyugati Kapu” lett, ahol az országba érkező külföldiek első benyomásait szerezhatték a szocialista rendszerről. Egyre nagyobb súllyal esett a latba, hogy a városba érkező külföldiek itthagytak valójában jelentősen hozzájárult az ország fizetési mérlegének javításához. Az egy lakosra jutó tőkés idegenforgalmi bevétel az országos átlag tízszerese volt. Ez újabb érv volt, melyet a hatalom akceptálni volt kénytelen. Ez idő tájt egyébként már korszerűbb szemlélet, egyfajta technokratizmus uralkodott el az orszá-

gos és a helyi politikában egyaránt. A központi államapparátus részéről ekkor már nyoma sem volt Sopron hátrányos megkülönböztetésének, bár a geográfiai fekvésnek kijáró kitüntetett figyelem továbbra is megmaradt.

A kilencvenes évek a Sopron-kép megváltozását hozták. A város vonzereje csökkent, a határ megnyitásával elvesztette korábbi különlegességét. A határnyitás, az 1989-es Páneurópai Piknik mégis új színnel gazdagította Sopron szimbolikus környezetét. Ismét megadatott, hogy a város átélje régi történelmi szerepét, és kaput nyisson a világra. Az 1989 augusztusában Sopronpusztán szervezett Piknik szimbolikus eseménnyé vált a bipoláris világrend szétesésének folyamatában. A szocialista világrend-szer bukása, a Szovjetunió hatalmi helyzetének megroppanása, a hidegháború vége és hosszú évek gazdasági, katonapolitikai folyamatainak együttese teremtett kedvező alkalmat arra, hogy Sopron a német egység megvalósulásának egyik jelképévé, az európai határok kinyitásának, és a vasfüggöny lebontásának előmozdítójává váljon.



Keletnémet menekültek Ausztriában, 1989

A Városszépítő Egyesület története a kezdetektől 20. század közepéig (Szabó Jenő)

A kezdetek

A múlt század végi gazdasági fellendülés előestéjén Sopronban szorgalmas és tehetős városi polgárok szépítő egyesületet alapítottak, hogy épített és természetes környezetüket tetszetősen kiegészítsék, városuk megjelenését emeljék. Tették ezt olyan korban, amikor az urbanisztika még nem volt tudomány, amikor a műemlékeket csak műkedvelő módon védtek, s történeti értéknek egyébként is csak az ókori és középkori örökséget ismerték el. Igaz, abban a korban, melyet a városiasodás, az ipartelepítés, a vasútépítés és a közműépítés és a közművesítés jellemzett, kevesebb szabály és rendelet mellett is sok egészséges törekvés ér-

vényesült. A fejlődést a polgári közösségvállalás önkéntes tűzoltókkal, dalárdákkal, irodalmi körökkel, sportegyesületekkel, természetjárással és nem utolsósorban a városvédelem intézményesítésével igyekezett megkoronázni. Elődeink Sopronban mindebben élen jártak.

A városszépítés szándékának első jelei a város tisztaságával való törődésben nyilvánultak meg. Régi számadások tanúsítják, hogy már 1404-ben hordatták a szemetet a Platzról (ma Fő tér), saraboltatták ott a sarat. 1427-től tisztították a városkapu előtti teret, 1523-tól büntették azt, aki az ürüléket a háza elé öntötte (De tilos volt a szemetet az Ikva medré-



Anton Sichel: Az egykori gabona és halpiac

be vagy a várakba hányni). Már 1438-ban ledeszkáztatta a város az Előkapu előtti részt, 1529-ben pedig egyes utcákat olymódon köveztetett ki, hogy a háztulajdonos köteles a kövezőmestert fizetni, amikor az a háza előtt dolgozik. Mindezt három évvel Mohács után, amikor nemcsak az országban, hanem a város falai alatt is száguldoznak a törökök. A városképzés máig élő formája a fásítás, a fák védelme. Első nyomai már 1697-ben felfedezhetők, amikor a tanács az útmenti fák és ültetvények rongálójának szigorú felelősségre vonásáról intézkedett, sőt a gyümölcsfák védelmére „als welche unserer Stadt Zierde, sowohl als jedes Possessoris Nutzen und Frommen seyn”, négy csősz állított be. E rendelkezésekkel Sopron városa vagy száz évvel megelőzte II. József fásítási rendeletét. Az 1814. március 16-i tanácsülésen megállapították, hogy a város kivilágítása, az utcák tisztántartása hozzátartozik az egészséghez, a személy és a tulajdon védelméhez, végső soron a város szépitéséhez.

Bár a tanácsjegyzőkönyvben kifejezetten a városszépitési szempontok nincsenek említve, de igen valószínű, hogy ebből fejlődött ki Wagner (Vághy) Ferenc javaslatára a „Szépítő Bizottmány”, a „Verschönerungskommission”, amely a város szerveként évtizedeken át működött, 1874. április 8-ától pedig „Díszkertészeti bizottmány”-ként szerepelt. Első elnöke Flandorffer Ignác volt és 1886-tól kezdve a Városszépitő Egyesület létesítményeinek fenntartásával, gondozásával foglalkozott. E hivatalos városszépitési intézménytől megkülönböztetésül a később létesült egyesületet „Privát Verschönerungs Verein”-nek, „Magán Szépítési Bizottmány”-nak is nevezték.

A „Szépítő Bizottmány” intézte a Sétatér, az úgynevezett Promenád létesítését. Itt először 1827-ben a Domonkos templom előtti tavat „rövidítették meg” ötven lépéssel, majd 1845-ben teljesen be is temették. A területet szomorúfűzekkel és piramis alakú nyárfákkal ültették be. (A fásításhoz gróf Széchenyi István is hozzájárult huszonöt nyárfával és ugyanennyi szomorúfűzzel.)



A Széchenyi tér az 1860-as években

A 19. század gazdag volt városszépítő soproniakban. A század elején működött Wagner (Vághy) Ferenc polgármester, a század derekán Braun Nándor szappangyáros, majd dr. Nelky József és dr. Hajnal Endre törekedtek a Városszépítő Egyesületnél jóval korábban létrejött Löwerkommisio, Lövérbizottság (tevékenységéről már 1862-ből van adatunk) segítségével a város környékét szépítésén. Velük nagyjából egyidőben működött Flandorffer Ignác, a Városszépítő Egyesület életrehívója s első elnöke, őt követte dr. Printz Ferenc városi tanácsnok, aki elnöki székét dr. Heimler Károlynak adta át. Ők hárman álltak az egyesület élén az 1864-1946 közötti években.

A 19. század elején a szervezett városszépítés gondolata a németországi városokban már nagy mértékben megvalósult. Feltételezhető, hogy Flandorffer Ignácot a Városszépítő Egyesület megalakításánál ezek és köztük főképpen a lipcsei szépítő egyesület példája



Braun Nándor szappangyáros



Vághy Ferenc polgármester mellképe

vezette. A Bach-korszak elnyomó bürokráciájában majdnem lehetetlenség volt bármiféle, még oly közérdekű egyesület létesítéséhez engedélyt szerezni. Az 1864-ben Sopronban városszépítési céllal létrejött egyesülésnek ezért kellett az első években alapszabály nélkül, amolyan asztaltársaság formájában működnie. Mintha még megállapodott neve sem volna, a korabeli sajtóban hol „Városszépítési Bizottság”, „Városszépítési Társulat”, hol „Szépészeti Társulat”, „Soproni Magán Szépészeti Bizottság”, vagy „Ödenburger Privat Verschönerungs Gesellschaft” elnevezéssel szerepel. Az egyesülés kezdeti működéséről, tisztikaráról írásbeli feljegyzések szinte alig találhatók, ezért is merülhetett fel a feltevés, hogy az egyesülésnek első vezetője talán nem is Flandorffer Ignác volt, hanem Braun Nándor szappangyáros, a „Liederkrantz” nevű dalegylet elnöke, hasonlóképpen köztisztvisletnek örvendő, a közéletben szerepet vivő, áldozatkész soproni polgár.



ifj. Flandorffer Ignác a SVE elnöke

Flandorffer Ignác (1816-1891) bornagykereskedő a 19. századi Sopron egyik legtehetősebb polgára, a Soproni Városszépítő Egylet megalapítója volt. 1816. augusztus 26-án Sopronban született kereskedőcsaládból. Az elemi négyosztályát szülővárosában végezte; tizenkét éves korától Bécsben tanult. Két évet járt reáliskolába, majd a cs. és kir. Politechnikai intézet kereskedelmi tagozatát látogatta. Apja, id. Flandorffer Ignác, aki jó nevű borkereskedő volt, üzletét majdan fiának akarta átadni. Az ifjú tanulmányútra indult Triesztbe, majd Szicíliába; ezt követően bejárta egész Itáliát. Alig volt 21 éves, amikor 1837-ben elveszítette édesapját. A sors hazaszólitotta, átvette atyja kiterjedt üzlethálózatának vezetését. A Soproni Kereskedő Testületbe 1838 februárjában nyert felvételt. A rákövetkező évben feleségül vette Hofer Amáliát, a város leggazdagabb polgárának,

néhai Hofer Péternek a leányát. Az ifj. Hofer Péter pedig Flandorffer leánytestvérével, Annával kötött házasságot. Flandorffer hatalmas vagyonát részint saját, részint közös vállalkozásokba és alapítványokba fektette, s azzal mindenkor önzetlenül a köz javát szolgálta. 1841-ben a Széchenyi által alapított Sopron-Vasi-Szederegylet első támogatói között találjuk a nevét. 1845-ben a Soproni Selyemtenyésző Részvénytársaság megalapításában is az övé volt a fő érdem. Flandorffer született kereskedőtehetség volt; nevéhez fűződik a soproni borászat felvirágoztatása. 1843 januárjában, amikor ecetgyár létesítésére kért engedélyt, elsősorban jelentős bortermelésére hivatkozott. Üzleti ügyességének és szakértelmének volt köszönhető, hogy az ekkor már Európa szerte ismert soproni bornak a tengeren túl is piacot szerzett. A soproni polgárság javára – Hofer Péterrel közösen – alapította meg a Soproni Takarékpénztárat, célul tűzve ki az uzsorakamat visszaszorítását. Az intézménynek megalakulásától, 1842-től aligazgatója, majd 1858-tól 1891-ig igazgatója volt. Élénken reagált az 1830-as évek közepétől Európában beinduló vasútépítések hírére. Az ő érdeme Sopron vármegye első vasútvonalának kiépítése 1846-ban Sopron és Katzelsdorf között. 1848. július 9-től, december 16-ig soproni nemzetőrség 2. századának kapitánya volt. Emberi szerénységét mutatja, hogy a forradalom idején nem fogadta el a felkínált polgármesteri tisztséget. A Bach korszakban sohasem kompromittálta magát. 1850-es évek közepétől az oktatásügy jeles előmozdítója volt. 1856-tól iskolai felügyelő és városi tanácsos, 1859-től a Kereskedelmi- és Iparkamara elnöke. Ezekben az években Sopron legnépszerűbb embere. A városi tanács 1865-ben felhívást tett közzé egy gázgyár létesítésére, a közvilágítás és a fűtés megoldása érdekében. Flandorffer kötelezte magát, hogy a gyárat egy év alatt felépítteti. Állta a szavát. A gázgyár lét-

rehozatala Flandorffer egyik legjelentősebb tette volt. A gázfény először 1866. szilveszterén világította meg Sopront. Emberbaráti szeretetét legszebben példázta 1872-ben általa alapított Polgárotthon, a szegényház. Érdemei elismerésül többször kitüntették. 1862-ben Szent Gergely lovagrend tagja, 1868-ban pedig Ruszt díszpolgára lett. A királytól 1881-ben nemesi előnevet kapott a maga és a gyermekei számára. A város még életében utcát nevezett el nagyfiáról. 1891. február 11-én, 75 éves korában érte a halál. Temetésén az egész város gyászba öltözött; soproniak ezrei kísérték utolsó útjára.

Forrás: Aranykönyv 2000. Írta és összeállította: Sarkady Sándor és ifj. Sarkady Sándor. Quint Reklámügynökség, Sopron, 2000.

Mindezek ellenére bizonyosan állítható, hogy az asztaltársaság vezetője Flandorffer Ignác volt. Városszépítő tevékenységéről az első, 1853. április 6-án kelt beadványa szól, amelyben a Várkerület és Színház tér fákkal való „díszítését” javasolta. 1864-ben ő lépett közbe a tanácsnál, hogy a Neuhoft (Erzsébetkert) zenekari emelvényét és a padokat javítsák ki, 1865. április 30-án ő jelentette be a tanácsnak, hogy a „Privat Verschönerungs Gesellschaft” a balfi kaputól a Kőműves réten (Maurerwiese) át a szent Mihály kapuig fasort ültetett. Ugyanezen év augusztus 30-án ő kért engedélyt a tanácstól a Neuhoftól a Nándormagaslatra vezető út építésére. 1867-ben a „Városszépítési Bizottság”-ban ő előlegezte meg a tervbevett fásítások költségeit. 1868-ban pedig, amikor



Reschka: Sopron és környéke, 1859

a „Bizottság” a Löverekben egy útnak fákkal való kiültetéséhez a határok pontos kitűzését kérte a tanácstól, a kérelmet az „Ödenburger Privat Verschönerungs Gesellschaft” nevében írta alá. Ezek után természetes, hogy az alapszabályoknak 1869. májusában történt jóváhagyása után ő lett az egyesület hivatalosan megválasztott elnöke. Első munkái közé tartozott, hogy két közkedvelt, a Felsőlövérekbe és Bánfalvára vezető sétautat minkét oldalon fákkal ültetett be, azokat „allévá” varázsolta.

1869 májusában jóváhagyják az egyesület alapszabályait (1912-ig maradnak majd érvényben, amikor dr. Heimler Károly, az egyesület választmányi tagja, átdolgozza őket), az egyesület hivatalosan is megalakulhat. Neve: „Sopron Városi Szépítő Egylet”. Az alakuló közgyűlésen megválasztották a tisztkart is az elnök mellé. Az egyesület munkája most már rendszeresebbé válik. A várost és környékét tíz kerületre osztják be, élükre felügyelőket állítanak. Ezeknek kell gondoskodniuk a meglévő alkotások felügyeletéről, ők javasolnak új létesítményeket és azok létrehozásában is közreműködnek.

A hivatalos város nem nagyon támogatta a fiatal egyesületet, bár a létesítményeket átvette, és működött az úgynevezett „Parkbizottság” is, aminek feladata a városépítés ügyének felkarolása lett volna. Az egyesület sem ennek

a bizottságnak a munkájával, sem a létesítmények karbantartásával nem volt megelégedve, a választmányi üléseken gyakoriak voltak a panaszkok.

Az egyesületnek az első tíz évben már voltak eredményei. Elültetett 3761 fát, köztük 350 gyümölcsfát, 347 védőkorlátot emelt és 35 hidat épített. Kiütköztek a kezdet és a tapasztalatlanság hibái. Megtörtént, hogy az egyesület rendezetlen területeken is fásított, hiábavalóan, mert a fák a későbbi rendezés áldozatul estek. A város környékén végzett munkák közül a legfontosabb a Deákúthoz vezető út rendbehozatala volt, amit az egyesület 1876-ban olasz kubikusokkal végeztetett el.

A vállalkozások kora

1878-ban 168 tagja volt az egyesületnek, ez a létszám a második évtized elején 250-re emelkedett. A tagdíj egy forint és húsz krajcár, ezen kívül csak adomány növelte az egyesület bevételeit. Csekély anyagi erő volt ez, belőle nagyobb terveket megvalósítani csak hosszabb erőgyűjtés után lehetett.

A gondolat, hogy a városszépítés gazdasági célokra is szolgálhat (Braun Nándor beszélt róla fertői szőlőjében) ebben az évtizedben is fel-

A Bécs közelségében, de Magyarország részeként működő városban nagyon szoros, helyhez kötődő identitás, erős lokálpatriotizmus formálódott ki. A többséget alkotó német polgárság ismerte Magyarország történelmét és kultúráját, ám szívesen azonosult a német vezetésű, nemzetek feletti felvilágosult birodalommal is. Az osztrák tartományok és Európa felől érkező műveltség mindamellett nagymértékben hatott a modernizáció általános vonásainak (városkép, cégtáblák, egy-egy foglalkozás szerszámkészlete, újságolvasás kultúrája, nők helyzetének alakulása, szabadidős tevékenység stb.) megjelenésére és ösztönözte a polgárosodás folyamatát. E polgárosodás legjobb bizonyítéka a társadalom önszerveződése, az egyesületi formák széles tárházának kialakulása volt.

merült. A Löverbizottság 1884. november 2-án tartott ülésén az egyik lövértulajdonos, Kugler Henrik azt fejtette, hogy a „Löverbizottság”-nak a Városszépítő Egyesülettel karöltve az a feladata, hogy a Lövéreket kényelmes sétautakkal lássa el, gondoskodjék arról, hogy a lövértetek idegenek számára is szépek legyenek. Az utóbbi években – mondta Kugler – a Lövérekben sokat építettek és szép, egészséges fekvésük miatt hamarosan kedvelt üdülőtérületté válhatnak. Mintha csak válasz volna Kugler felszólalására, 1886. április 3-án a „Sopron” című lap arról adott hírt, hogy egy Schoekl nevű vállalkozó Bécsből „kéjvonatot” akar indítani Sopronba 400-500 résztvevővel. A hír nagy lelkesedést keltett a városban, idegenforgalmi bizottság is alakult a Nádor szálóban.

1889-ben kezdték meg az egyesület második nagyszabású munkáját, a Deák téri park létesítését. Már az indulás is közel ezer forint költséget jelentett, 2500 fűtéglát, 120 kg fűmagot használtak fel és rengeteg farudat az ültetvények védőkorlátjához. Noha az évtizedben az egyesület jelentős adományt is kapott (Lenk Sámuel nagykereskedő örökösei ezer koronás alapítvány tőkéjének kamatait engedték át az egyesületnek), csupán kisebb munkákra korlátozta tevékenységét, gyűjtötte erejét a nagyhoz, amelynek tervét Flandorffer Ignác már 1883-ban felvetette, de megvalósítását már nem érhette meg.



Lenk Sámuel bornagykereskedő

Flandorffer Ignác 1891. február 11-én történt elhalálása után nem volt kétséges, hogy utóda az egyesület alelnöke, Printz Ferenc városi tanácsos lesz. Dr. Printz helyébe új alelnöknek dr. Szilvássy Márton ügyvédet választották meg, pénztárosnak a lemondott id. Pachhofer Lajos helyett Romwalter Alfréd lett, titkár pedig a lemondott dr. Schreiner Károly helyett dr. Lagler Alfréd ügyvéd.

Printz Ferenc elnöksége alatt töretlenül folytatódott az egyesület munkája, de több gon-

A területre vonatkozó névhasználatról hosszú évekig tartó vita alakult ki. Az 1930-as évektől tanulmányok és cikkek sora foglalkozott a kérdéssel. A Lövér a Soprontól délre elterülő dombvidékre telepített királyi jászok elnevezésére utal. Szabó Jenő ezt, az első világháború után eltejedt formulát használta. Dr. Kubinszky Mihály és Hárs József évekig dolgoztak azon, hogy a városrészt a helyiek szerint Lövéreknek hívják. 1992-ben Sopron képviselőtestülete is határozatot hozott ez ügyben. A ma elfogadott gyakorlat szerint a Lövér mint városrészt jelöli Sopron e területét, a lövér házas kiskertet jelent.



A Deák tér a 19. század végén

dot fordított az alapszabályok betartására. Az közgyűlések, megbeszélések, választmányi ülések gyakoribbak, rendszeresebbek lettek, ezeken minden tag előterjeszthette javaslatait.

Flandorffer Ignácnak az adminisztrációs külsőségek iránti érdektelenségét jellemzi, hogy két évtizedes működése után dr. Printz Ferencnek kellett elkészíttetnie az egyesület első pecsétjét. A Városnak a Lövérek felé való kiépülésére a Győr-Sopron-Ebenfurt-i vasút megépítése adott lendületet. Addig a város jóformán a Promenádnál (Széchenyi tér) véget ért. A Promenádnál, valamint a két beléje torkoló utca, a Domonkos (ma: Móricz Zsigmond) utca és a Hosszúsor (ma: Rákóczi utca) kertjei az egykori külső várfalig, illetve a mögötte lévő Lange Zeil Grabenig nyúltak, amelyben a Bánfalvi patak folyt. Az Erzsébet utca helyén néhány viskó között egyszerű dülő út vezetett a szántókhoz. A házakat a város kisajátította és utat létesített a győri indóházhoz (ma: GySEV

pályudvar), amelyet akkor még a Bánfalvi patak ketté vágott. A patak mentében volt a soproni fiatalság kedvelt játszóhelye, a Szedres (Seidenplantage), amely létezését Széchenyi István selyemhernyó tenyésztési akciójának köszönhette.

A Bánfalvi patak beboltozásával nyert terület szélén múlt század hetvenes éveiben jelentek meg a házak. A születő tér parkosításának feladata a Városszépítő Egyesületre várt. A munka csak 1890-ben indult meg Schey Károly városmérnök tervei szerint, a mai Erzsébet utcai hídtól, amelyet a beboltozásnál felhasználtak az egykori Tanítóképző felé. A városszerte nagy tetszést aratott parkosításnak egyik nehézsége volt, hogy a marhákat akár a legelőre, akár a vásárra, a Deák téren át hajtották és ezért az ültetvények védelmére fakorlátokat kellett állítani, ami sokat rontott a parkosítás szépségén. A térre két szökőkutat is terveztek. Az első

(a mai Pázmány utca torkolatával szemben) a bécsi Pittel és Brausewetter cég meg is építette, a második felállítása azonban – valószínűleg a nagy költségek miatt – elmaradt. Már a parkosítás megkezdésének évében padokat állítottak fel, a növényeket a fűvészkertekben szokásos módon jelző táblácskákkal látták el, de ezek hamarosan eltűntek. Nem épült meg a tervezett zenepavilon, a tejkioszk felállítását sem engedélyezte a város.

A millennium évére elkészült a tér további részén a patak boltozása egészen az egykori Röttig-Romwalter Nyomdáig és az így keletkezett körülbelül háromezer négyzetméternyi területnek az egykori Tschurl átjáróig (ma: Mátyás király utca) terjedő részét még ugyanabban az évben parkosították. A majd tíz évig tartó parkosítás hatalmas költsége mellett az egyesület csak úgy tudott egyéb létesítményeket is megvalósítani, hogy a város és a polgársága hathatósan segítette.

A kilencvenes években az idegenforgalom növelésére több irányú tevékenység is folyt. Dr. Printz Ferenc elnök jól látta, hogy az idegenforgalom fontos tényezője a város fejlődésének, felismerte a hírverés fontosságát is, s amikor egy Alexander Heksch nevű bécsi író ajánlkozott a városnál, hogy ismertető könyvet ír Sopronról, Printz kardoskodott a legjobban az ajánlat elfogadásáért.

Az idegenforgalom érdekében alakult meg 1886-ban a „Club zur Hebung des Fremdenverkehrs” elnevezésű egyesülés, amelynek elnöke Rösch Frigyes tanár volt. A „Club” céljául utak jelzését, a turizmus megkönnyítését és a turistavezetőkről való gondoskodást tűzte ki. Szorosan együttműködött a Városszépítő Egyesülettel, amit nem csupán Rösch Frigyes szepítőegyleti tagsága, hanem



*Domonkosok kertje
a mai Mátyás király utca helyén*



Printz Ferenc tanácsos, egyesületi alelnök



Padtábla, 1900 körül



A Szedres 1920 körül

az is mutatott, hogy a „Club” 1891. május 11-i ülésén az elhunyt Flandorffer Ignác fiát választotta meg tiszteletbeli elnökül, pénztárosa pedig ugyanaz a Romwalter Alfréd, aki a városszépítők pénzügyeit is intézte. A Városszépítő Egyesület hívta meg az „idegenforgalom növelésére” a „Wienerwald” nevű egyesületet, amely a meghívást el is fogadta. Többször volt már szó a bécsiek soproni látogatásáról, de mindig támadt valami váratlan akadály. A

wienerwalldiak eljöttek, igaz, csak huszonöten, de igen jól érezték magukat, egyesületi lapjukban megdicsérték a város vendégszeretét, amelynek látható jeleként a soproni bor is jócskán folydogált.

A „Club zur Hebung des Fremdenverkehrs”, a Lövérbizottság, a Városszépítő Egyesület, a különböző hivatalos városi bizottságok, mint a „Díszkertészeti Bizottmány” (Parkkomission) tevékenysége, magánosok egyre gyakoribb

kezdeményezései azt mutatják, hogy a város-szépítés az évtized folyamán egyre szélesedő mozgalommá fejlődött.

Az új század hajnalán

Sopron városa kedvezőtlen előjelekkel indult neki az új évszázadnak. 1901. október 18-án megbukott a Soproni Építők és Földhitelbank (a városban általánosan csak Építőbanknak, Baubanknak nevezték). Hétszáz károsultja közül négyszáz soproni volt, összesen ötmillió korona veszteséggel. Az Építőbank csődjének gazdasági következményei súlyosabbak lettek, mint az 1873. évi bankbukásoké, a kárvallottak száma az akkori négyszerese, a Városszépítő Egyesület is közöttük volt. Nem csupán egy támogatóját, a bank öngyilkosságát elkövető igazgatóját, Schladerer Alfrédet kellett kihúzni a tagnévsorból, és a Károly vár építésére tartalékolta ezer korona betét vált semmivé, a bukást követő depresszió és kedvetlenség megnehezítette a városszépítés munkáját is. Az előző évtized folyamán fellépő filoxéra a soproni határ szőlőinek nagyrészt tönkre tette. Az egyébként is takarékos, mindig csupán „fontolgatva haladó” soproni polgárság még jobban visszahúzódott. A sivár anyagi helyzet megbénította a munkakedvet, az új kezdeményezéseket.

A Városszépítő Egyesület a század végéig mintegy negyvenkilométernyi sétatutat létesített a soproni erdőkben, az új utak létesítésének és a régiek javításának munkája nem szünetelt akkor sem, amikor a Dunántúli Turista Egyesület 1903-ban megalakult és fő feladatául tűzte ki az erdei utak gondozását. Kilátó épült a Bräuriegelen és persze út is

hozzá. 1909-ben a Vashegyen épült egy úgynevezett „paraplúi”(esernyő), azaz menedék az eső ellen. A Dunántúli Turista Egyesülettel való együttműködés már az első évben szép eredménnyel járt: a nyugati erdőségekben kilencvenegy kilométernyi utat láttak el jelzéssel és útmutató táblákkal. Az anyagi költséget a Városszépítő Egyesület viselte és később is évente rendszeresen jutott meg határozott összeget ilyen célra a társegyesületnek. A kilátó ügye a turistákat is fellelkesítette. Amíg azonban a városszépítők ismét a régi helyen, a Károlymagaslaton emeltek a város hozzájárulásával kilátót (a Romwalter Károly és fia által ácsolt építmény alig egy évvel élte túl építőjét), a turisták 1907-ben a Nyíresen létesítettek kilátót és azt Muck Endre erdőgondnokról

A Városszépítő Egyesület gyűjtőíve



Képek a Várkerület fásításának szakaszairól

nevezték el. A Városszépítő Egyesület a költségekhez tetemes összeggel járult hozzá.

A város kezdte bőkezűbben segíteni az egyesület munkáját és talán ennek jelképes viszonzásképpen az egyesület hársfákkal ültetette be a városháza három oldalát. Hozzájárult végre a város a Várkerület fásításához is. A várkerületi kereskedők hozzáállása is megváltozott, az egykor „tolvajok búvóhelyének hitt” fákat most ők maguk gondozták, öntözték.

A század elején a „Lövérbizottság” indított el újszerű idegenforgalmi kezdeményezést.

Az egyes villákról jó amatőr fotográfusokkal fényképeket készíttetett, és ezek szétküldésével próbálta növelni a lövérek látogatóinak számát. Ugyancsak a mai idegenforgalmi prospektusok elődeit jelentették a „buzgó fiatal festő”, Berla Emil által „művésziesen” kidolgozott képes levelezőlapok, amelyek „felette jó benyomást gyakoroltak a szemlélőre”.

A különböző egyesületek kezdeményezései mutatják, hogy a városszépítés gondolata a köztudatban tért hódított, az emberek már nem tekintették a városszépítést önmagáért

Az újság 1905. augusztus 10-én arról panaszkodik, hogy nincs elegendő villa az ideérkező nyaralók számára. Azt ajánlja, a város maga építsen húsz-huszonöt villát és azokat adja bérbe az idejövő idegeneknek. Sőt, építsenek a „szegények” is villát a Lövérekben, – így a lap – a bank adjon nekik ehhez amortizációs kölcsönt.

Ezen felül a város létesítsen hidegvíz intézetet, vendéglőket, „csinos kávéházakat”, masszázs- nap- és fényfürdőket, nyitott uszodát, „két zene, katona- és cigányzene játsszék állandóan, legyenek hangversenyek, Anna bál és nyári színpad a vendégek szórakoztatására”



A Fehér kereszt

való felesleges luxusnak, belátták, hogy az érdekekben hozott anyagi áldozat megtérül. Ezért nem csak az város erdeit, műemlékeit kell fokozott gonddal óvni, hanem az olyan eszmei esztétikai értékeket is, mint a szépkilátás.

A városszépítés gondolatának népszerűsödése ellenére a Városszépítő Egyesület pénzügyi gondokkal küszködött. Tagjainak száma kevés volt, a közönség nem támogatta eléggé anyagilag. A pénzügyi helyzet javítására



A régi soproni városháza

Dobrovits Sándor alelnök egyéni propaganda kampány indítását javasolta. Levéllel fordultak mindazokhoz a polgárokhoz, akiktől elvárható volt, hogy tagjai legyenek az egyesületnek. A soproni polgár büszkeségére alapoztak, aki – ha személy szerint kérnek tőle közérdekű ügyben támogatást – restell nemet mondani. Az akció sikerült, kétszázötven új tag lépett be, az egyesület taglétszáma ily módon hatszázötvenre emelkedett. Az egyesületi bevételek gyarapításában sok új gondolatot, ötletet vetett fel dr. Heimler Károly, aki akkoriban ügyvédjelölt volt dr. Lagler Alfréd ügyvédi irodájában. Ő kezdeményezte különféle ünnepélyek rendezését is, amelyek jövedelme az egyesület pénztárát gyarapította. Különösen jól sikerült az 1910-ben rendezett virágünnep, amelynek védnöknőjét, dr. Artner Jenőné fáradságot nem kímélő, eredményes munkájáért az egyesület tiszteletbeli tagjává választották.

Az utolsó békeévek

A Flandoffer Ignác idején alkotott alapszabályok időközben elavultak, átdolgozásukat Heimler Károly végezte el 1912-ben. Ekkor szervezték újjá a vezetőséget, véglegesen rendezték az alelnöki tisztséget és azt Heimler Károllyal töltötték be. Nagy jelentőségű, hogy az új alapszabályokban az egyesület felvette feladatai közé a város történelmi emlékei iránti érdeklődés felkeltését, a városi építkezéseknél a véleményezést és az ellenőrzést. Az új alapszabály megállapította, hogy az egyesület neve: „Soproni Városszépítő Egyesület”. Szükséges volt ez, mert még a századfordulón is „Magán Szépítő Egylet”-nevezték. Az egyesület szorosan együttműködött a várossal. Heimler Károly az egyesületet tanácsadó szervnek tekintette, amely a lakosság javaslatait összegyűjti, meg-



A Brückl-torony

vitatja és átadja a városnak. Az együttműködést jelzi az is, hogy az egyesület a városháza épületében kapott helyiséget.

A bécsi külvárosban nyílt először alkalma az egyesületnek arra, hogy új célkitűzései szellemében a város történelmi értékeinek a megmentését a gyakorlatban is valóra váltsa. A bécsi utcában lévő késő gótikus stílusú Fehér- vagy Máriacelli kereszt alapos helyreállításra szorult. Storno Ferenc tervei alapján restaurálták és a költségekhez a város közönsége is hozzájárult. A múlt megőrzésének tett jó szolgálatot az egyesület azzal is, hogy a helytörténeti vagy építészeti szempontból értékes, de időközben lebontott épületekről egykorú festmények alapján képeslapot készíttetett. Az első lap



Egyesületi tagsági nyugta, 1920

Hauser Károly rajztanárnak a Soproni Múzeumban lévő festményét mutatta be, amely a Kaszinó kertje helyén álló Brückl toronyról készült, a második Storno Ferencnek a régi barokk városházát ábrázoló festményét.

A város környékének szépítésében a Dunántúli Turista Egyesületen kívül már az újonnan alakult Bánfalvi Szépítő Egyesület is segített az anyaegyesületnek. Ezekben az években öröndetes módon megszorodott a természetbarátok száma, a sétáló közönség valósággal ellepte az erdőket. Az egyesületnek évről-évre nagyobb feladatot jelentett új padok felállítása, a létesítmények karbantartása, s ez természetesen gátolta a pénzügyi tartalékolást.

Háború idején

Az 1914-es év nemcsak a politikában, hanem az egyesület életében is eseményekkel volt terhes. Márciusban visszavonult dr. Printz Ferenc elnök, de az egyesület nem engedte el a vezetőség éléről: díszelnökké választotta. Utóda dr. Heimler Károly lett.



Heimler Károly elnök

Heimler Károly (1877 - 1954) Sopron rendőr-főkapitánya volt, a Városszépítő Egyesület elnöke, a Soproni Szemle megalapítója, a Civitas Fidelissima egyik leghűségesebb fia. 1877. október 18-án született régi soproni családban. Az evangélikus Líceum diákja volt; 1897-ben érettségizett. Jogi tanulmányait a fővárosban, Pozsonyban és Kolozsvárott végezte, ahol jogi doktorátust szerzett. Rövid ideig ügyvédjelölt, 1905-től a városi rendőrség alkapitánya; 1908 és 1920 között főkapitány. Politikai okokból nem vették át az államrendőrség szolgálatába.

1925-től főjegyző, majd árvaszéki elnök; 1937-ben nyugdíjba vonult. 1943-ban agyvérzés érte; nyelve megbénult, élete hátralévő éveit karosszékhez kötve kénytelen volt végig. 1954. szeptember 7-én halt meg.

Neve összeforrott a két világháború közötti Sopronnal. „Fanatikusa volt Sopron fejlesztésének, szépítésének” - írta róla Bech Rezső. Heimler már 1905-ben belépett a Városszépítő Egyesületbe: hamarosan válsztmányi tag, majd alelnök lett, 1914-ben pedig elnökké választották. Született vezéregyéniség volt, tele ötlettel, állhatatos célratöréssel, aki három évtizeden át lankadatlanul dolgozott Sopronért és Sopron népéért. Elnökségének kezdeti időszakára esett a Bécsi-dombi Néppark létesítése, a Sas-tér rendezése, a Kossuth Lajos utcai barométer és a Koronázó-dombi emlékoszlop felállítás. A 20-as évek elején elindította a Tómalom strandfürdő átépítését és modernizálását. Faiskolát létesített, a soproni erdők legszebb sétányait pihenőpadok-

kal tette otthonosabbá. Az 1930-ból fennmaradt közgyűlési jegyzőkönyv másolatából idézzük gondolatait: „Az egyesületet célkitűzésében sohasem korlátozta az elnevezésében szereplő „városszépítés”, mivel a vezetőség vezérelve a város szépítése mellett mindenkor a lakosság gazdasági támogatása is volt. Ez az elgondolás vezette az egyesületet akkor, amikor a háború után családi kerteket létesített és ez az elv érvényesült ma is, [1930-ban] mikor a gyümölcsfaiskola továbbfejlesztésével az intenzív és racionális gyümölcstermelést igyekszik előmozdítani. A siker mindkét esetben az egyesületnek adott igazat.... Az egyesület csak egy elvet vall: a város fejlesztését. Helyes elnevezése tehát nem „Városszépítő Egyesület”, hanem „Sopron Barátainak Egyesülete” lenne. A város iránti szeretetnek a mostani válságos időkben fokozott erővel kell megnyilvánulni és Sopron minden barátjának össze kell fogni, hogy a várost egy szebb jövő felé való törekvésében támogassa. Igaz örömmel töltik el tehát a vezetőséget a Soproni Automobil Egyesület és a Fotóklub meleghangú üdvözlő átiratai, amelyben a testvéregyesületek hathatós támogatásukról biztosítják.”

Alkotó szellemének köszönheti létét a Károly-magaslati kilátó, amit 1936 nyarán adtak át. Nevéhez fűződik a Hubertus-vadászslak felújítása, a Muck- és Printz-pihenő létesítése. Kezdeményezésére állítottak emléktáblát Mátyás királynak, Zrínyi Miklósnak, Csányi Jánosnak és Lehar Ferencnek. Ő indította el a „Virágos Sopron” mozgalmat. Már 1921-ben megírta –Thirling Gusztávval közösen– Sopron és környéke részletes kalaúzá-t, nagy szolgálatot téve a fellendülő

idegenforgalomnak. 1937. május 15-én útjára indította a maga nemében páratlan várostörténeti folyóiratot, a Soproni Szemlét. Hét éven át töltötte be a főszerkesztő posztját. Legfőbb céljának tekintette a múlt ápolását, „Sopron régi értékeinek rögzítését”. Olyan munkatársi gárdát toborzott maga köré, amely önzetlenül és színvonalasan tudott dolgozni a városért. Művei, noha többnyire soproni tárgyúak, nem csupán helyi értelemben vett örök értékek. 1932-ben az ő összeállításában jelent meg a Soproni képeskönyv, ami méltán nyerte el a Magyar Bibliophil Társaság nagydíját. (Rá egy évre népszerű kiadásban is napvilágot lát, A szép Sopron címen). 1936-ban hagyta el a nyomdát Sopron topográfiaja c. műve, a város akkori gazdasági és kulturális életének hiánytalan leltára, ami azóta is alapműnek számít. A Városszépítő Egyesület 75 éves jubileumára sorozatot tervezett Sopron művészeti és történeti emlékeiről, de csak az első kötet készült el: Sopron műemlékei I. Belváros (1939). A szép kivitelű könyv országos feltűnést keltett - az első ilyen jellegű vállalkozások egyike volt Magyarországon. 1941-ben németre is lefordították. Vannak tragikus sorsú nagy emberek, dr. Heimler Károly is az volt. Sopron építésére tette fel egész életét és meg kellett érnie Sopron pusztulását. Amerikai nehézbombázók zúzták össze legszebb álmait. A szeretett város újjáépítésében nem vehetett részt - akkor már tehetetlenül vergődő dadogó emberroncs volt. Bech Rezső „Sopron egyik leghívebb és cselekvőbb fiának” nevezte őt.



Heimler Károly jegyzetfüzete,
benne városszépítő ügyek, 1914-1916

A Városszépítő Egyesület 1914. évi krónikájának másik jelentős eseménye az, hogy a május 24-én tartott közgyűlésen a „Lövérbizottság” ki mondta feloszlását, illetve a Városszépítő Egyesületbe való beolvadását, átadva neki 739 koronát kitevő összvagyonát. A „Lövérbizottság”-ot a lövértulajdonosok hozták létre, ügyrendjét az 1886. december 15-én jóváhagyott „Löverszabályzat” irányította, célját úgy határozva meg: „Köteles odahatni, hogy a löverek a közönség valódi nyaraló helyévé legyenek”. a szabályrendelet csupán a tényleges gyakorlatot rögzítette, mert a lövértulajdonosok „Comité”-je már 1882-ben is működött, tehát a Városszépítő Egyesület létrejötté előtt.

Sopron ugyan nem vált hadszíntérre, de a háború okozta rendkívüli állapotok befolyásolták az egyesület életét is. A nagyobb terveket a háború utánra kellett halasztani, a kisebb ügyek is nehezebben intéződtek, az egyesület ülésein egyre többször emlékeztek meg hadba vonult tagokról, tisztségviselőkről. 1915 februárjában dr. Heimler Károlynak is be kellett vonulnia, az egyesület szerencséjére két hónap múlva leszerelt.

Kivette részét az egyesület a háborús jótékonykodásból is. Nagy összegű hadikölcsönt



Koronázási emlékmű. Füredi Oszkár alkotása

jegyzett, adományokat juttatott a vöröskeresztnek, tagságot vállalt a Rokkantgyámoló Egyletben. Napirendre tűzte a háborús emlékek ápolását. Indítványozta egy hősök ligetnek a létesítését, és a harkai Kóglin a már korábban elhatározott békekereszt felállítását.

A Bécsi-domb éppen a háborús években indult fejlődésnek. Itt létesült az eredetileg a Szent Mihály-templom mögötti rétre tervezett gyermekjátszótér s ehhez kapcsolódóan serpentin utak, pihenőteraszok készültek. A terület fejlesztésével egyidejűleg felmerült egy ott létesítendő vendéglő terve is. Az 1915. évben eladásra kínálta dr. Szilvássy Márton a Dudlesz erdő szélén lévő vadászházat, amelyet az egyesület 1950 koronáért megvett. Az első átépítés Kunt Mihály tervei alapján kezdődött meg és már 1916-ban 2652 koronát, 1917-ben pedig, amikor ugyancsak Kunt tervei alapján verandát építettek, az átalakítás a soproni iparosok áldozatkészsége és a téglagyárak ingyen téglája ellenére 13.033 koronát emésztett fel. Az egyesület gondnokot alkalmazott, italmérési engedélyt szerzett, megépítette a bécsi útról a vadászlakhoz vezető utat. 1916. július 22-én az egyesület megnyitotta a vadászlakot a közönség számára. Ugyanezen a napon az újonnan létesített gyalogút mellett, azon a helyen, ahonnan I. Ferenc József 1884. évi látogatásakor végignézte a soproni helyőrség bevonulását, felavatta az egyesület a Vasata József szobrász által készített emlékművet. Hasonlóan király látogatással összefüggő eseményt örökített meg az úgynevezett Koronázó dombon egy évvel korábban, 1915-ben állított másik emlékmű is, amelyet Füredi Oszkár tervezett. Ez az emlékoszlop azon a helyen áll, ahol 1625-ben III. Ferdinánd a koronázási kardvágásokat tette meg.



Még a háború előtt keletkezett a Kossuth, Flandoffer (ma: Táncsics) és Fürdőház (ma: Ferenczi János) utcák találkozásánál egy háromszög alakú parkosított terület. Ide került 1915-ben a város második időjelző házikója. Még a háború előtt merült fel egy szobros kőkút létesítésének terve, amelyet a háborús viszonyok elodáztak és ezért csak 1917-ben állították fel az Orsolya téren. Az oszlopon ülő hattyút ábrázoló díszkút, Vasata József alkotása, ma a Hunyadi János utca és Béke út találkozásánál áll.

A történelmi érzék fejlesztésére és ébrentartására az egyesület a jelentős történelmi események színhelyét emléktáblával jelölte meg. Így a Fő téren a Storno ház, amelyben 1482-1483-ban I. Mátyás király lakott, a Müller Paulin (ma: Hátsókapu) utcában a Zöld-illetve Caesar-ház, ahol az 1681. évi soproni országgyűlés idején a főrendiház ülésezett. Emléktáblát ter-



Hubertusz vadászlak

veztek a Petőfi téri általános iskola falára is, ahol az az épület állott, amelyben 1820-ban Liszt Ferenc első hangversenyét tartotta. Ez az emléktábla csak később, a 30-as évek során valósult meg Szakál Ernő terve alapján. Az 1917. évben az egyesület művészeti bizottságot hozott létre

annak figyelemmel kísérésére, hogy az új épületek stílusosan illeszkedjenek környezetükbe.

Már 1911-ben gondolt dr. Printz Ferenc munkáskertek létesítésére. A gondolatot a háború érlelte meg. Dr. Heimler Károly 1917 márciusában fogott a „Laubenkolonie”, azaz lugaskertek

megvalósításához. Az akció célját abban jelölte meg, hogy egyrészt „elősegítse a családok megélhetését, elvonja az embereket a kocsmázástól, csavargástól”, másrészt „a szegényt, a töke nélkül földhöz juttassa, a különböző társadalmi állásúak és a foglalkozás közti különbséget nivellálja. A legfontosabb, hogy a szegény családok a szűk, nedves lakásokból kiszabadulhassanak a gyönyörű természetbe”.



Az időjelző házika építése 1915-ben

Időjelző házikót, ill. meteorológiai pavilont több magyar városban is állítottak. Kaposváron, Pécsen és természetesen Budapesten is.

A népi bölcsességek mellett akkoriban kezdett terjedni az időjárási információk tudományos előrejelzése. Sopron városának érdekes turista látványossága a Deák téri és Kossuth utcai időjelző házika.

A megvalósítást elősegítette, hogy 1917-ben Benkő Géza felajánlotta családi kertek céljára a Károly magaslat aljában lévő három hold földjét. Az egyesület ezt harminc parcellára osztotta és alacsony áron bérbe adta a jelentkezőknek. Az akciónak olyan sikere lett, hogy a következő évben az egyesületnek még két telepet kellett létesítenie. Az egyik a Nándor fasor (ma: Ady Endre út) mentén, a másik a Honvéd laktanya és a csapatkórház közti területen (Besenyő utca környéke) létesült.

Heimler Károly világosan látta, hogy az idegenforgalom megfelelő intézmények nélkül elképzelhetetlen. Ennek érdekében vette meg az egyesület a Hubertusz vadászakot és építette át vendéglőnek, majd hasonló céllal vette először bérbe, majd vásárolta meg a Tó-malmot, ahova fürdőtelepet tervezett.



A Városszépítő Egyesület gyűjtőleve



A régi Károly kilátó

A húszas évek (1919-1929)

1918-ban, a háború befejeztével a Városszépítő Egyesületnek ismét szembe kellett néznie a Károly- kilátó újraépítésének problémáival. A rozoga faépület szinte állandó javításra szorult, ezért célszerűbbnek látszott helyébe kőépületet állítani.

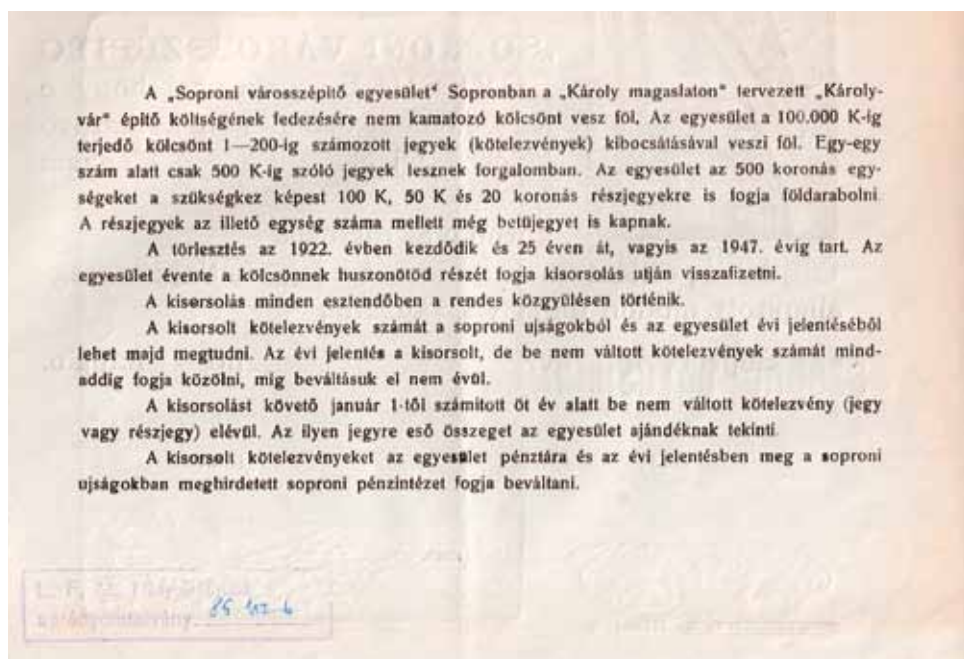
Az egyesület az építés összegét százezer korona erejéig, huszonöt év alatt sorsolás útján törlesztendő húsz, ötven, száz és ötszáz korona névértékű részjegyek útján felveendő kamatmentes kölcsönrel akarta megszerezni.

A város polgársága nagy lelkesedéssel rövid néhány hónap alatt részben adományként, részben a részjegyek útján százhuszezer koronát jegyzett. "Amint régen a soproni polgár

templom építésére hagyományozott – írja a Soproni Napló 1918. február 24-én – úgy most is megindult az adományozás. A szegények öthar koronájától magánosok, intézmények ezer és tízezer koronájáig ömlöttek az adományok, amelyekért az egyesület legfeljebb hírlapi nyugtázást tudott nyújtani".

A város törvényhatósága fél hold erdőterületet, ingyen fát, homokot és követ szavazott meg.

A kilátó terveit Kunt Mihály építész készítette, gipszmodelljét a Városi Múzeumban és a Képzőművészeti Kör 1918. évi tárlatán állították ki. A szükséges nagyméretű építkezéseket a Városszépítő Egyesület egymaga a siker



A Városszépítő Egyesület elismervénye

reményével nem tudta volna lebonyolítani, ezért a Dunántúli Turista Egyesülettel karöltve a „város idegenforgalmának emeléséhez és lebonyolításához szükséges intézmények és létesítmények megvalósítására” „Soproni Idegenforgalmi Részvénytársaság” címmel közérdekű altruisztikus társaságot (Heimler meghatározása) alapított nyolcszázezer korona alaptőkével, ebbe a társaságba az egyesület hatvanezer korona értékeléssel a tóalmi ingatlannal lépett be, a város a teleppel határos erdőből öt holdat részvények ellenében átadott az egyesületnek, az Igazságügyminisztérium a kőhidai fegyintézetből csekély díjazás ellenében a munkálatokra fegyenceket bocsátott rendelkezésre.

A Tóalmom építkezése 1920-ban indult meg Schneider Ferenc műépítész tervei alapján. Már kezdetben nehézségek merültek fel,

építőanyaghiány miatt külföldről kellett a fa, vas és egyéb anyag nagy részét behozni, ami nehéz és körülményes volt. Költségtöbbletet jelentett a sziklás talaj és a váratlanul szükségessé vált nagyarányú földmozgatás. A kényszerhelyzetben a Soproni Idegenforgalmi Részvénytársaság a Tóalmot eladta, csak azt kötötte ki, hogy a vevő köteles a Tóalmot „nyilvános fürdőként fenntartani és fejleszteni”.

1920-ban a Soproni Állatvédő Egyesület a gazdasági viszonyok és tagjainak részvétlensége miatt úgy döntött, hogy beleolvad a Városszépítő Egyesületbe, amely átvállalta az ügyével kapcsolatos feladatokat ellátását, átvette az Állatvédő Egyesület vagyonát, kötelezte magát, hogy az egyesületen belül „Állatvédelmi szakosztály”-t létesít és az átvett vagyont kizárólag állatvédelmi célokra használja fel.



Thuring Gusztáv 1861-1941 oklevele tiszteletbeli tagságáról a Városszépítő Egyesületnél



Soproni Városszépítő Egyesület díszoklevele 1929



Diebold Károly képe a Tómalomról

Az idegenforgalmi propaganda érdekében az egyesület a Képzőművészeti Körrel egyetértve Sopront propagáló festmény alkotására tűzött ki pályázatot. A zsűri a díjat ifj. Steiner Antalnak ítélte oda. Ugyancsak ő színezte ki azt a százötven diapozitívet, amelyeket Heimler Károly a Képzőművészeti Kör fotócsoportjánál rendelt. A művészi hatású színes képek felvételeit Heinrich Román, a Városi Mozi igazgatója készítette. A diapozitíveket először 1928-ban, a bécsi Urániában mutatták be, utána pedig éveken át belföldi városokban. Az idegenforgalmi propaganda érdekében sokat tett a hivatalos város is. Tizenöt magyar és külföldi kiadványban hirdetett kiállításon vett részt, elkészítette a várost bemutató diorámákat helybeli művészekkel, prospektusokat adott ki. A város aktivitásában nincs semmi meglepő, az idegenforgalmi ügyeket ugyanis ott is dr. Heimler Károly intézte. 1930-ban a belügyminiszter a „Virágos Budapest – virágos Magyarország”

mozgalom keretében, addig végzett munkájáért a Soproni Városszépítő Egyesületet első díjjal tüntette ki.

Hatvanéves jubileumán joggal állapíthatta meg az egyesület, hogy a háttérétől, a megye nyugati részétől megfosztott, alélt város ismét magához tért, megindult az idegenforgalma.

Az idegenforgalmi létesítményeket nem elég létrehozni, gondozni is kell őket. E téren a legtöbb gondot a Hubertusz okozza az egyesületnek. Már csak a felavatás után került sor a vadászlak belső díszítésére. A Soproni Képzőművészeti Kör tagjainak (Horváth József, Halász József, Janeschitz Henrik, Ágoston Ernő, Mühl [Mende] Gusztáv, Steiner Antal, Sterbenz Károly festőművészek) díjtalanul készült és a lakosság életéből vett jeleneteket ábrázoló festményei a vadászlakot a város egyik látványosságává tették. Még 1929-ben megszületett a terv és a harmincas évek elején létre is hozták a Hubertusz vadászlak melletti kilátót.

Alig néhány évi nyugalom után 1937-ben korszerűsíteni kellett a vadászlakot, a költség tizenhatezer pengő volt. 1938-ban a földrendezés miatt megrongálódott kilátót meg kellett javítani, 1939-ben le is kellett bontani.

A leghatásosabb idegenforgalmi propagandaakciónak bizonyult a Soproni Képeskönyv kiadása 1933-ban. A könyvet a budapesti Somlyó Béla Könyvkiadó nyomatta és Heimler Károly állította össze. Becht Rezső írt hozzá „ciklámenillatú” bevezetőt és hetvennyolc, nagyrészt Diebold Károly által készített szép fénykép mutatta be a várost. A könyv elnyerte a Magyar Bibliophil Társaság kitüntetését. Készült egy népszerű kiadása is „Szép Sopron” címmel. A két könyv országsszerte felkeltette az érdeklődést Sopron iránt.

A harmincas évek derekán (...) már közbiztonsági okok is elodázhatatlanul követelték a régi

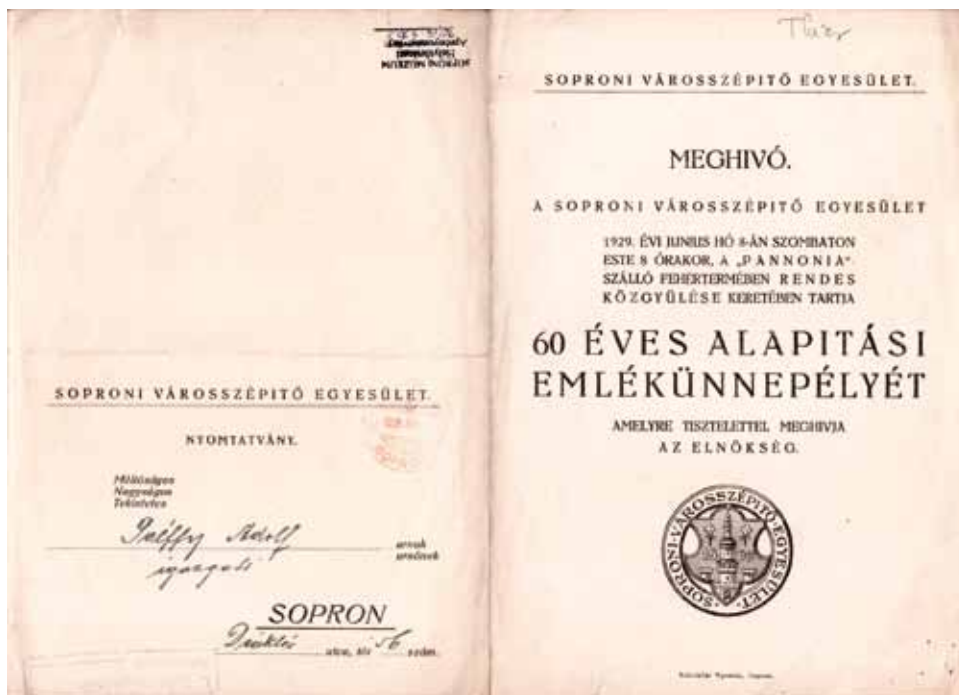
Károly kilátó lebontását és a kőépület felépítését. Az egyesület országos pályázatot hirdetett és ötven pályázat közül Winkler Oszkár soproni építész mérnök tervét fogadta el. Hamarosan megkezdődött az építés, 1935-re felépült a kilátótorony. A Károlyvár építésére rendezett sorsjátékon eladtak 10.776 darab negyvenfilléres sorsjegyet, a tiszta bevétel 2971,62 pengő volt. Az építés megmozgatta a város polgárságát is, az 1935. év folyamán rendezett tagtörzvényen 482 tag lépett be, az egyesület majdnem megkettőzte taglétszámát. Több oldalról azt kívánták, hogy a tornyot az utolsó magyar királyról „Károly király” kilátónak nevezzék el. Heimler nem adott helyt a kívánságnak. „A Károly kilátó” felállításához vezető út elején ott állt Romwalter Károly, aki csodálatos agilitásával előteremtette azokat az eszközöket, amelyekkel itt felépült az első kilátótorony.



Autheried Hannibál Gizella: Tómalom



A Károly-kilátó



Városszépítő egyesület 60 éves alapítási emlékünnepele

Romwalter Károly önzetlen munkáját kortársai azzal hálálták meg, hogy róla nevezték el a kilátót.

Az 1937. és az 1938. években Heimler Károly két jelentős mű megvalósítását indította el. Mind a kettőnek a legfőbb célja a múlt ápolása, „Sopron régi értékeinek rögzítése” volt. Az egyik a Soproni Szemle, amely feladatául a soproni és Sopron megyei, valamennyi tudományágat felölelő, tudományos igényű írások közlését tűzte ki. Az évente négyszer megjelenő folyóiratnak már az első év után nagy lett az erkölcsi sikere, a tudományos körök elismeréssel fogadták. Anyagilag azonban veszteséges volt, és gondot jelentettek megjelentetés költségei még akkor is, amikor 1940-től kezdve a város évi nyolcszáz, Sopron vármegye pedig



Természet és Állatvédelem, 1938



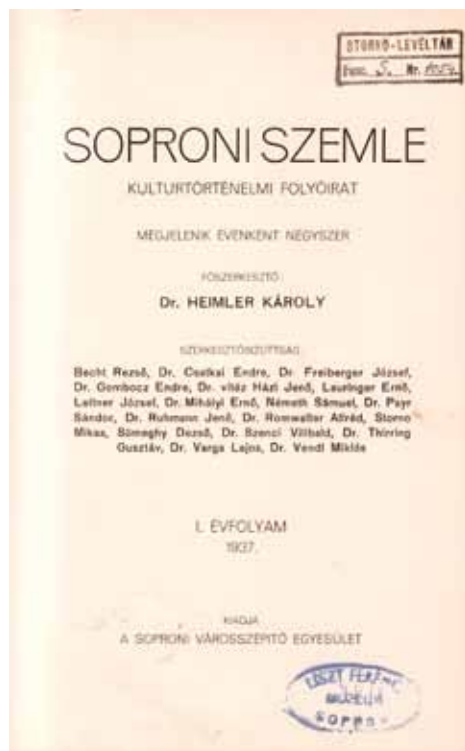
Soproni Képeskönyv, 1933

évi száz pengő segéllyel támogatta. Az 1942. és 1943. években a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium a 600 példányban megjelenő folyóiratot 50-50 példány megvásárlásával, a Külügyminisztérium pedig közel hatszáz pengővel segélyezte. A Soproni Szemlének hét évfolyama jelent meg. 1944-ben még megkapta a folyóirat a városi nyolcszáz és a 794 pengő miniszteri segélyt, de a harmadik szám után beszüntette megjelenését.

Heimler Károly másik jelentős kezdeményezése a Városszépítő Egyesület hetvenöt éves jubileumára tervezett, Sopron művészeti és történelmi emlékeiről szóló könyvsorozat volt, amelynek első kötete a jubileum első évében, 1939-ben jelent meg, „Sopron műemlékei I. Belváros” címmel (német nyelven 1941-ben). A

helybéli Rötting-Romwalter nyomdában, nagy műgonddal és szép kivitelben készült munkában Csányi Károly bevezetője, Becht Rezső, Mihályi Ernő cikkei és Diebold Károly 163 egész oldalas fényképe hirdette, mennyi rejtett szépség lappang a belváros ódon házaiban.

[1937-ben] a város hivatalos bizottságai heteken át azon huzakodtak, lehet-e magánembernek műemlékháza renoválásához közpénzekből segítséget adni. Heimler Károly nyolcvan pengő támogatást szavazott meg a Városszépítő Egyesülettel Szinay Ferencnek, hogy az Előkapu 13. sz. barokk lakóházát a műemléki jelleg megóvásával hozassa helyre s ugyancsak hasonló céllal huszonöt pengőt



A Soproni Szemle első számának kezdőlapja, 1937

Schmidt Ferencnek, hogy a Szent Mihály utca 33. számú parasztkorok háza kapuját stílusosan renováltassa.

A helyi gazdaság megerősödését Heimler Károly az idegenforgalom fellendítésén túl a gyümölcstermelés támogatásával próbálta megvalósítani. Ennek érdekében indította el 1930-ban a faiskolát, amely a harmincas évek derekára szépen fejlődött ugyan, de önmagát természetesen nem tudta eltartani, noha a pénztárkönyvek tanúsága szerint évente 3000-6000 pengő értékű csemetefát adott el. Ez azonban a város évi hatszáz pengős segélyével együtt is csak részben fedezte a kiadásokat. 1942. június 3-i közgyűlési nyitóbeszédében Heimler Károly hangsúlyozta, hogy a Városszépítő Egyesület szervezete „nobile officium”-ra, a közérdekből való munkavállalásra épül fel. Sikerült maga körül olyan légkört kialakítania,

amelyben mindenki megtiszteltetésnek vette, ha munkát bíztak reá. A városszépítés iránya az indulás évtizedeihez képest módosult ugyan, de a kezdeti feladatok is megmaradtak: fásítás, utak, kilátók építése. 1931-ben az



Tóalmi életkép, 1942



A későbbi zenepavilon a városligetben



*Hattyús díszkút az eredeti és mai helyén
az Orsolya téren és a Hunyadi utcában*

egyesület újból megcsináltatta Braun Nándor útját, a Nándormagaslati utat, de – ahogy ez már szokás – „alig készült el, máris tönkreteszik a lovaglók”, panaszoja néhány nappal később „egy nem lovasított sétáló”. 1934-ben megépítette az egyesület a Tómalom melletti kilátót, 1935-ben Füredi Oszkár tervei alapján elkészült a városligeti zenepavilon, ahol hetenként kétszer katonazenekar játszott. Az 1942. évre Szakál Ernő tervei alapján végre megvalósult a Sas tér 1929 óta vajdúdó díszkútja, bár végleges felállítását a háborús cementhiány hónapokig akadályozta. Az egyesület művészeti bizottságában is sok városszépítési gondolat, ötlet született. Itt állapították meg, hogy a Vasata József készítette hattyús díszkút nem illik az Orsolya térre, 1929-ben ki is helyezték a Hunyadi utca elejére, helyére a bencés székház udvarán volt Mária szobrot állították.

A Városszépítő Egyesület 1864 és 1946 közötti munkáját utcák fasorai, parkok, kilátók, erdei sétautak bizonyítják, de nyomot hagyott az egyesület a soproni ember lelkében is, jó okot és példát adva az önzetlen munkára és áldozatkésziségre.



A második világháború után

(Szabó Jenő, Kubinszky Mihály)

A II. világháború Sopronban is a város sok fiának csatatérre vezénylésével, mások elhurcolásával és megsemmisítésével, végül a várost érő két igen súlyos és több kisebb légitámadással példátlan emberi és anyagi áldozatot követelt. A lakosság életében és a város megjelenésében mindez maradandó nyomot hagyott. A háború után új társadalmi rend következett. A várost leépítő új közigazgatási besorolás és határmenti elzártság voltak az első súlyos következmények. A városszépítés-városvédés ügye is évtizedekig pangott.

A Soproni Városszépítő Egyesület a soproni embert az igazi lokálpatriotizmusra tanította meg, és ez mindennél nagyobb érdeme.

Vannak tragikus sorsú emberek és dr. Heimler Károly is az. Az élete összeforrott városa szépítéséért végzett munkájával és éppen neki kellett megélnie 1944. december 6-án és 1945. március 4-én nemcsak az ő, hanem évszázados elődei alkotásának pusztulását. Soha a város fennállása óta nem folyt olyan intenzív és eredményes városszépítés, mint Heimler Károly munkássága idején és soha olyan súlyos pusztulás nem érte a várost, mint a két bombatámadás alatt. Heimler Károly sorsának tragikumát tetézi, hogy betegen, ágyhoz kötve nem lehetett ott, amikor a rombadőlt város újjáépítése megindult.

A bombázások a város nyolcszáz épületét pusztították el, a háború Sopronban tragikus súllyal volt érezhető, a házak tizenhárom százaléka lett rommá. S a nyolcszáz ház között hatvanöt különleges érték: műemlék, műemlékjellegű épület közveszélyes állapotban volt, némelyiket le kellett bontani.

A bombázásnál is súlyosabb lelki megrázkódtatást jelentett a soproni számára, hogy az évszázadok során büszke öntudattal viselt polgársága egyszerre valamiféle gyanús, elítélendő, valósággal reakciós jelentést kapott és hogy, a néhai jobbágy, kapás, kézműves vagy napszámos ősök leszármazottja, a minden nap gondjaival küszködő „kispolgár” éppen úgy ellenséggé lett, mint a gazdag patrícius, a „nagypolgár”. Régi, tisztos szokásait egyszerre „csökevény-nek” nevezték, az az erkölcsi érték, amelyért annyi áldozattal „Ampelund Säbelgeld” fizetésével, vérével, veritékével szorgalmával adózott, egyszerre visszájára fordult. Valósággal bűnné lett, hogy őse nevét valamikor a századok folyamán beírták a Bürgerbuchba, a polgárkönyvbe. A negyvenes évek végének és az ötvenes évek elejének

politikai gyakorlata a lokálpatriotizmust, „ezt a szűk térre korlátozódó, helyiérdekű hazaszereget” gátló, passzív, sőt ellenséges magatartásnak minősítette és felröptette még az elvhű kommunistáknak is.

A Városszépítő Egyesület utolsó választmányi ülését 1947. március 20-án tartotta. A választmány két határozatot hozott: az egyik a Hubertusz vadászlak erősen megrongálódott épületének helyreállítására, a másik a tagtöborzás megindítására vonatkozott. A határozatok végrehajtására már nem került sor, mert 1947. május 10-én megérkezett a városhoz a Belügyminisztérium 285.551/1946.IV.13. számú általános vonatkozású rendelete, amelynek végrehajtásaként nyolcvan évi működés után az egyesületet feloszlatták.

Az volna várható, hogy az egyesület megszűnése megszakította a városszépítés munkáját is. Nem így történt. 1950. október 31-én tartotta első ülését a város újonnan megválasztott tanácsa, december 10-én pedig megalakultak az állandó bizottságok. Meglepőnek látszik, hogy az új bizottságnak már az első javaslatai, észrevételei közül nem egy bizvást elhangozhatott volna a Városszépítő Egyesület választmányi, vagy közgyűlésén. A pénzügyi állandó bizottságban például parkjainak megvédése, Balf fürdő helyreállítása, festőtelep létesítése ügyében tettek javaslatot, sürgették a járdák, úttek tisztántartását, a szemétfuvarozás és az utcai világítás megjavítását. Az építési és közlekedési állandó bizottság Balf fürdő kiépítését, a műemlékek és a fertői strandfürdő helyreállítását szorgalmazta. Az 1951. április 14-i tanácsülés jegyzőkönyve szerint a dolgozók azt kívánták, hogy állítsanak padokat az erdőkben az üzemek pénzén. Kidolgozták a „Virágos Sopron” akció tervét.

Thür

TISZTELT CIM!

Örömmel értesítjük mindazokat a soproniakat és Sopront szeretőket, akik városunk fejlődését és szépülését szívükön viselik, hogy az egy év híján 100 év előtt -1869-ben - megalakult és több mint két évtizede megszűnt

SOPRONI VÁROSSZÉPÍTŐ EGYESÜLET

ujból megalakult és - bizva Sopron barátainak támogatásában - folytatni kívánja nagymultú elődje eredményekben oly gazdag munkásságát.

Ha az egykori Egyesület eredményei közül csak olyan létesítményeket említünk, mint a Károly-magaslat kilátótornya, a Tómalom- és a Lővér-strand-fürdő, az egykor kopár utcák betávasítása, parkok létesítése, emléktáblák elhelyezése, a padok százainak felállítása, a "Virágos Sopron" - mozgalom megszervezése, a Bécsi-domb rendezése, a "Soproni Szemle" életre hívása, akkor még korántsem merítettük ki az Egyesület nevéhez fűződő szépség- és értégyarapító tevékenység teljes körét.

Egy gyökerében megváltozott világ tágabb keretei között oly rohamos fejlődésnek indult Sopron immár nem nélkülözhető tovább annak a haladó szellemű Egyesületnek a tevékenységét, mely az alkotó és teremő városfejlesztéssel párhuzamosan ápolja a szocialista haza és benne a város iránti áldozatos szeretetet, összefogja a közös célra törő erőket és felkelti a dolgozók és különösen az ifjúság érdeklődését hazánk egyik legősebb és műemlékekben leggazdagabb városa történelmi, művészeti és természeti értékeinek megőrzése és mind szebb keretbe foglalása iránt.

Hisszük, hogy mindazok, akik Sopront mint szülővárosukat, állandó lakhelyüket vagy mint reá szívesen visszagondoló vendégek szeretik, örömmel fogják kitölteni a mellékelt belépőnyilatkozatot és azt címinkre mielőbb visszajuttatják. Hálásan vesszük minden tanácsot, javaslatot, segítséget, hogy szem előtt tartva szocialista társadalmunk érdekeit és követelményeit, sikerrel vihessük tovább szeretett Sopronunk szépítésének ügyét.

Az évi tagsági díj 50 forint, mely két részletben fizethető; nyugdíjasok és önálló keresettel nem bírók évi tagdíja 25 forint. Csekket-mellékelünk.

Sopron, 1968 november 15.-én.

SOPRONI VÁROSSZÉPÍTŐ EGYESÜLET

Dr. Friedrich Károly a.k.
titkár

Földi Lőrinc a.k.
elnök

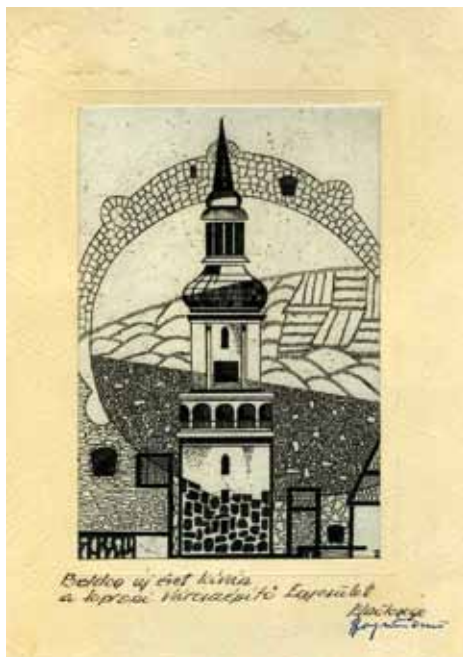
Mell.: belépési nyilatkozat,
csatolva —

Híradás a Soproni Városszépítő egyesület újjaalakulásáról, 1968

1956. július 22-én tárgyalta a városi tanács végrehajtóbizottsága Sopron idegenforgalmának fejlesztési tervét. Sajnos az időközben bekövetkezett forradalmi események miatt a tervezet további megvitatásra nem kerülhetett sor. Ennek ellenére a konszolidálódás után, 1957. április 10-én tartott tanácsülésen Bognár Dezső elnök ismét leszögezte: "Helyes úton járunk, ha a város idegenforgalmáról nem mondunk le....a város idegenforgalmának fejlesztése üzeink fejlesztése mellett – létkérdés. Ebből következik, hogy a város művészeti és természeti kincseinek védelme, fejlesztése nem felesleges fényűzés, nem csupán esztétikai, hanem gazdasági szükségesség." Ennek jegyében született meg az állandó bizottságok két albizottsága, a városszépítés két motorja, a műemlékvédelmi és természetvédelmi albizottság. Sopron műemlékeinek aggasztó állapota miatt dr. Mollay János javaslatára az 1951. évben – az országban elsőként – a soproni tanács hívta életre a műemlékvédelmi albizottságot és ugyancsak dr. Mollay János készítette el a műemlékvédelmi szabályrendelet tervezetét, amely azután országos minta-alapszabályként szolgált.

Valószínűen mindez együttesen járult hozzá, hogy Sopronban rendezték meg első ízben, 1953-ban a Műemléki napokat és hogy ugyanabban az évben az Akadémia Kiadó monográfiá-sorozatának második kötetét városunkról jelentette meg "Sopron és környéke" címmel. Bizonyára az előbbieket következménye volt az is, hogy az első műemléki film éppen Sopronról készült.

A második albizottságot szintén az építési és a közlekedési állandó bizottság keretén belül szervezték meg, elsősorban a helyi természetvédelmi feladatok magvalósítására. A bizott-



Újévi üdvözlőlap Bognár Dezső elnök aláírásával

ság megalakulása után hamarosan javaslatot tett a „természet védelemről” szóló szabályrendelet megalkotására. Ennek tervezetét ugyancsak dr. Mollay János készítette el s a tanács azt 1952. május 7-én életbe is léptette.

A Városszépítő Egyesület megszűnte után is élő városszépítés gondolatának legszebb bizonyítéka az, hogy folyóirata, a Soproni Szemle, amely 1944-ben a háborús cselekmények miatt megjelenését beszüntette, 1955-ben ismét megindult.

A városszépítés munkája ezek alatt az évtizedek alatt sem lanyhult, csupán széttagolódott. Majd minden emléktáblát, kiállítást más-más szerv létesített és éppen ezért a hatása is csak szűk körben nyilvánult meg, legtöbbször alig lépve túl a létrehozó szerv, intézmény keretét. Ugyanez áll a kulturális, művészeti események nagy részére is. A városrendezés

kérdéseit a városi tanács állandó bizottságain kívül a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat is megvitatta, de foglalkozott velük több szakszerv is.

Szükséges volt, hogy a néha egymás mellett, egyidőben vagy egymástól függetlenül folyó tervezésekben, munkálatokban a városszépítés szempontjainak is kellő súllyal rendelkező képviselője legyen. Erre a leghivatottabb a Városszépítő Egyesület lehetett. Az új Városszépítő Egyesület létrehozása az 1968. április 9-én kelt, a Hazafias Népfront által kezdeményezett tervszellett indult meg. A tervszellett szerint az új Városszépítő Egyesület a Hazafias Népfront szervezeti keretein belül létesül, de a városszépítés területén teljes önállóságot kap. Az alakuló közgyűlést 1968. október 19-ére a városi tanács nagytermébe hívták össze.

Az újkezdés korszaka *(Szabó Jenő)*

Egyhangúan fogadta el az ülés az ideiglenes választmány által előterjesztett vezetőségi taglistát. Ennek értelmében: elnök dr. Földi Lőrinc; alelnökök Boronkai Pál és Lisiczky Lajos; titkár dr. Friedrich Károly; pénztáros Mühl Nándor; jegyző dr. Kiss József. Az ellenőrző bizottságba Sallay Ferenc, dr. Medgyesi József és Kossow József tagokat választották meg.

A vezetőség huszonhárom tagja közül hat a régi városszépítő gárdába tartozott, mint Becht Rezső, Csík Ferenc, Karner Ödön, Leitner József, dr. Mollay János, dr. Winkler Oszkár. Az esemény jelentőséget az is mutatta, hogy a már a következő napon, október 20-án a Magyar Nemzet hírt adott a lelkes „lokálpatrioták”

üléséről, amelyen az országban elsőként megalakították a Városszépítő Egyesületet Sopronban. [Az újjáalakult SVE-ben] a szervezés munkáját dr. Földi Lőrinc és tisztikara végezte el, az anyagi megerősödése pedig dr. Erdélyi Sándor elnökségére idejére esett. Az 1974-ben elnöké választott Bognár Dezső számára maradt a tényleges városszépítési munka.

A [Földi Lőrinc-féle] vezetőség első ülését november 15-én tartotta s ezen megalakították a bizottságokat. Az Építési, Műemléki, Művészeti Szakbizottság (elnöke Winkler Oszkár) feladata városfejlesztési és műemlékvédelmi kérdésekben a tanácsadás, javaslatokkal a művészi szempontok érvényesülésének elősegítése. Emléktáblák, plakettek készítésének kezdeményezése és megvalósítása. Az Erdészeti és Természetvédelmi Szakbizottság (elnöke dr. Gál János) feladata a védett területek ellenőrzése, utak jelzése, jezőtáblák, tájékoztatók elhelyezése, erdőbiztonsági szervezet kialakítása. A Propaganda, Sajtó, Fotó Szakbizottság (elnöke Radó Ferenc) feladata a soproni fényképek gyűjtése, készítése, terjesztése, fényképpályázatok kiírása, sajtóbeszámolók készítése, évkönyvek, plakátok szerkesztése. A tagok toborzását nagyon fontosnak tartották, négy szakbizottságot is létesítettek e célból. A tanulóifjúság beszervezésére az „Iskolaközi”, az üzemekben, vállalatoknál, intézményeknél az „Üzemi”, a kisipari szervezetekben és a kisiparosok között a Szövetkezetek és Kisiparosok Szakbizottsága volt hivatva a tagszervezés intézésére. A Tagszervezési Szakbizottságnak pedig a nem helybeli hírverés, főleg pedig a Sopron Baráti Körök szervezése volt a feladata.

Az új egyesület munkája gyökeresen különbözött a régiétől. Nem csupán azért, mert egy

új társadalmi rendszerben folyt, de problémái, megoldandó feladatai is mások lettek. Némelyik olyan makacsnak bizonyult, hogy szinte évről-évre, ha csupán egy közgyűlési felszólalás erejéig is, de konokul visszatért. Mások viszont annyira bonyolultak voltak, hogy messze túllépték az egyesület kereteit, lehetőségeit. És persze megmaradtak a „hagyományos” feladatok is, mint a fásítások, parkosítások, az üres tűzfalak, a tisztaság propaganda, a tagtoborzás.

Közgyűlések, elnökségi ülések felszólalói ismételten javasolták, hogy a tagszervezést főképpen a jogi személyek verbuválására

terjesszék ki. Az aggasztó mértékben apadó tagállomány miatt a tagtoborzás továbbra is állandóan napirenden maradt, mert amíg 1969-ben 466 tagot tartottak nyilván, 1974-ben már csupán 176 volt a létszám. Ennek oka azonban nem elsősorban a lakosság közömbössége volt, hanem a tagdíj beszedés megoldatlansága és az alapszabályok ama rendelkezése, hogy a két évi tagdíjjal hátralékban lévő tagot a tagnévsorból törölni kell. A tagok létszámának nagyobb növekedése 1978-ban indult meg a szocialista brigádok belépésével.



A Lövér Szálló 1940 körül.



Az Alsólőverek beépítése az 1970-es években

„Mindenki – mondta dr. Friedrich Károly – dolgozzon hivatalban, rendelőben, műhelyben, pult mögött, ha szívességet, szolgálatot tett embertársainak vagy segített rajtuk, majd mindig hallja a kérdést: „Hogyan hálálhatnám meg?” Legyen a válasz ilyenkor: „Úgy, hogy belép a Városszépítő Egyesületbe!” Ezt a módszert követte dr. Heimler Károly is.

Szabó Jenő (1910-1993). Író volt és kiváló műfordító, a soproni helytörténetírás jeles alakja, a soproni nagy öregek nemzedékének egyik utolsó tagja. 1910. február 25-én született Sopronban, Szabó Ferenc vármegyei huszártizedes és Friedrich Gizella fiaként. Iskoláit a szülővárosában és a fővárosban végezte. Sopronban a Szentbenedek-rendi (Szent Asztrik) katolikus főgimnáziumban és a Fáy András fiú kereskedelmiben, Budapesten pedig a X. kerületi Széchenyi-ben és a Kölcseyben tanult. Pályakezdeése a nagy gazdasági válság idejére esett. Nehéz anyagi helyzete miatt, mint annyi sorstársa, kényszerűségből a jogi pályát választotta. 1929-től 1945-ig városi tisztviselőként dolgozott Sopronban. Ő volt Kamenszky Árpád polgármester személyi titkára. 1944 decemberében azonnali frontszolgálatra hívták be alakulatához Székesfehérvárra. Ott esett szovjet hadifogságba. 1945 júniusában került haza. Bár júliusban igazolták, az államrendőrség lakásáról elhurcolta és internálótáborba záratta több tisztviselő társával együtt. Csak barátja, a kommunista Molnár József erélyes közbenjárására szabadult. 1946 októberétől 1951 júliusáig több munkakörben dolgozott a városházán.

Még 1947-ben sikeres doktori vizsgát tett a pécsi tudományegyetemen. Mint jogtudományi doktor a nemzetgazdaságtan, a pénzügytan, közigazgatástan, a statisztika kiváló ismerője volt. Hétköznapijai fölött történelmünk baljós árnyai villóztak. Elbocsá-

tása után hat évig könyvelősködött a gépgyárban. A Fémtömegcikk KTSZ főkönyvelőjeként ment nyugdíjba 1970-ben. 1993. december 2-án hunyt el Sopronban. Az író Szabó Jenő 23 éves volt, amikor 1933-ban megjelent első kisregénye Gránitasszony címen. Ettől kezdve – az ötvenes évek kényszerű hallgatását leszámítva – hatvan éven keresztül írta műveit az irodalom szinte valamennyi műfajában. Rendszeresen publikált a közkedvelt Világvárosi Regények füzetekben, glosszákkal, kritikákkal jelentkezett a Film Színház hasábjain. Novelláit, tárcáit, karcolatait a helyi és országos lapok közölték. A Tóth István ajándéka [1938] és a Gyilkos (1939) c. novellái a Sopronvármegyében jelentek meg. Drámái közül a Magyar Est és az Akik itthon maradtak címűeket a pécsi és a soproni színház tűzte műsorára. 1942-ben jelent meg Lövér c. könyve – Sterbenz Károly művészi illusztrációval – a Rötting-Romwalter Nyomda kiadásában. Ezt a művét a soproniak már akkor a szívükbe zárták. Benne csokorba, kis történetekbe gyűjtötte az „egy darab föld”-hez kötődő történeteket és saját meghitt emlékeit. Munkája – Bech Rezső írásai mellett – az egyik legszebb és legőszintébb vallomás a rajongva szeretett szülőföldről. A szépíró egyben vérbeli helytörténeti kutató is volt.

Legkiemelkedőbb helytörténeti munkái:

A Soproni Városszépítő Egyesület története [1984] és a Soproni pitaval, Öt évszázad fekete krónikája. [1987].

Az 1963-tól több kiadást megért Sopron c. úti-könyv szerzői közt ott szerepel az ő neve is.

Műfordításai rendkívül figyelemreméltóak. Szabó Jenő az osztrák és a német líra hű és szakavatott tolmácsolója volt. A szombathelyi Életünk folyóiratnál ő volt a német nyelvterület irodalmi figyelője. A Soproni Szemlében 1968-tól publikált rendszeresen. Bemutatta, méltatta, illetve búcsúztatta kortársait: író és művész pályatársait. 1993. december 10-én az evangélikus temetőben helyezték örök nyugalomra. Kevesen kísérték utolsó útjára. Hűséges barátai – Németh Alajos, Sterbenz Károly, Szarka Árpád – már nem jöhettek el a temetésére. Ő indult el hozzájuk.

Sarkady Sándor: Aranykönyv (részlet)

Tagtoborzásnál, propagandánál is súlyosabb gondot jelentett az egyesület számára a Löverek pusztulása. Dr. Metzl János az 1972. május 15-i választmányi ülésen követelte: a „Lövereket meg kell védeni a beépítéstől. Az egyesületnek oda kell hatnia, hogy ennek a területnek legfőbb értéke, a lövér-jellege ne semmisüljön meg. Tanácsrendeletet kell hozni a természetvédelemről!” Már 1724-ben megtiltotta a tanács, hogy a fatároló helyeken „falon kívüli épületeket (Extramoenia Gebäude)” emeljenek. Valószínűleg ennek a rendelkezésnek volt a következménye, hogy a polgárok a lövéri gesztenyéseiket és gyümölcsöseiket kezdték kertként használni és bennük építették lusthausukat. Erre mutat az 1767. évi „Vermögen Buch” és az 1848. évi „Grundbuch” adatainak összevetése. 1767-ben még csupán 34 felsőlövér és 65 alsólövér van kimutatva. 1848-ban a felsőlöverek száma 65. Az

alsólövéreké 82. Az 1848. évben Grundbuch még 69 szőlőt és 175 gyümölcsöst, gesztenyést mutatott ki.

Mit tette a Lövért Lővérré? Elsősorban az, hogy gyéren lakták. Az egyes kerteket elválasztó és utakat határoló sövények nem zavarták a természet harmóniáját. A lövér házikók megbújtak a fák alatt, a lövér lakó úgy érezhette magát, mint aki erdőben lakik, a közeli Raxról a folyton fújó soproni szél pedig a legtikasztóbb kánikulában is hozott neki friss alpesi levegőt. Hosszú évtizedeken át a soproni a lövéreben csupán nyaralt. A lövér sajátos jellege akkor került veszélybe, amikor egyre több nyári lakot „téliestettek”, egyre több lett az állandó lakás a Löverekben. Az autók elszaporodása siettetette ezt a folyamatot, mert megkönnyítette még a messze fekvő lövérek állandó lakhatását is, viszont elszaporította az esztétikai igényt kivétel nélkül megcsúfoló garázsokat.

A lövér probléma időleges nyugvó pontra jutását az új tanácselnöknek Markó Józsefnek köszönhetette, aki megértve a táj megtartásának fontosságát, a Felső-Löverek rendezésére olyan új tervet készíttetett, amelyet a Városszépítő Egyesület szakemberei is elfogadtak.

Az 1971. május 25-i közgyűlésen bejelentették, hogy befejeződött a sörházdombi kilátó építése és folyik a Printz-pihenő környékének rendezése, továbbá, hogy a „Virágos Sopron” győzteseinek jutalmazására 100 oklevelet adtak ki.

Az 1975. március 17-i ülésén (...) tárgyalta meg a szakbizottság (...) Majer Antal javaslatára a soproni hegyvidék tájvédelmi körzetté alakítását. Nemcsak az egyesület, de a város szempontjából is nagy jelentőségű kezdeményezés volt ez, bár az Országos Természetvédelmi Tanács tervei között szerepelt a soproni körzet kialakítása, de csak későbbi időpontban, 1985-ben.

A rendszerváltás körüli évek *(Kubinszky Mihály)*



Bognár Dezső

1987-ben Bognár Dezső, a Soproni Városszépítő Egyesület elnöke egészségi állapotára való tekintettel visszalépett, és az elnökség dr. Kubinszky Mihályt jelölte az elnöki tisztségre, aki 20 évig állt az egyesület élén. Ez a húsz év eseményekben gazdag volt. A város nem is változott olyan sokat, mint a világ. Európa térképét ismét átrajzolták, a pártállam korlátait a globalizáció uralma váltotta fel. Egy olyan szervezetnek, mint a Városszépítő Egyesület, egyik sem kedvez, mert fenntartásában egyik sem igazán érdekelt. Egyik sem adott ennek a szervezetnek intézkedési hatáskört. Sajnálatos, hogy az aktív várospolitikához az egyesületi tagságban rejlő szellemi erőt nem használták ki, s a különböző szervezetekben adott taná-



dr. Kubinszky Mihály

cok, szakértő vélemények is csak ritkán talál-
tak megértésre és visszhangra – így kerülhetett
sor megengedhetetlen bontásokra, emeletrá-
építésekre, a Deák tér átalakítására, a Lőver be-
építésére és más nem kívánatos fejleményekre.
Örvendetes és szép kivétel a Soproni Szemle
megjelentetésének támogatása. Az egyesület
a lakosságnak sajnos nem egészen egy szá-
zalékát köszönthette tagjai sorában, a tőlük
befolyó tagdíj igen kevés, ezért elsősorban a
város mindenkori vezetőinek jóindulatára szo-
rult, továbbá néhány lelkes adakozó-mecénás
támogatását élvezte. Megváltozott az emberek
mentalitása is ebben a húsz évben, az anyagi
előrejutásért folytatott küzdelmükben keve-
sebb idejük és lehetőségük maradt arra, hogy

környezetük történelmére is figyeljenek, és a várost önzetlenül szépítsék. A még élő lokálpatriotizmus, amelyben a hely szelleme, a genius loci megmutatkozik, mégis ad reményt a jövőre nézve. Reméljük, hogy a társadalmi összefogás tovább fog folytatódni, és hogy eljön az idő, amikor tagjainak anyagi lehetősége nemcsak nagyobb objektumok megálmodását, hanem megvalósítását is lehetővé teszi.

Az évek során az elnökség összetétele természetesen többször változott, szinte évről-évre. 1987-ben Hargitai Nándor és dr. Ráczné dr. Schneider Ildikó alelnökök mellett Krisch Róbert volt a gazdasági vezető, dr. Mezősi István a jogtanácsos, Hárs József pedig kulturális kérdésekkel foglalkozott. Dr. Ráczné, Krisch Róbert és Hárs József 2007-ig látták el ezeket a feladatokat. Hargitai Nándor és dr. Mezősi István sajnos elhaláloztak, így 1988-ban új alel-

nököknek dr. Metzl Jánost, jogtanácsosnak pedig dr. Gimesi Szabolcsot kérték fel. Utóbbit később polgármesternek választották, az ő helyét dr. Pongrácz Péter foglalta el. A megnövekedett teendők miatt 1988-ban Langer Györgyöt az elnökség jegyzőjének, később dr. Bartha Dénest alelnöknek szavazta meg a közgyűlés. Dr. Metzl János halálát követően 2003-ban az ő helyébe Wallner Ákos lépett alelnökként. 2006-ban dr. Barkó Pétert kértük fel a jogtanácsosi munkák ellátására. A közgyűlések megválasztották az ellenőrzőbizottságot is, ezt a feladatot éveken át Kánitsné Horváth Mária és Molnár Ákos látták el. Az ifjúsági, a környezetvédelmi feladatokra, a mecénásokkal való kapcsolattartásra és az építési bizottságok élére további elnökségi tagokat kértünk fel. 1987-ben elkészült a SVE új alapszabálya, amit néhány év múlva a dr. Pongrácz Péter által szerkesztett alapszabály váltott fel.



A Károly-kilátó, 1979

Ami az egyesület szépítő munkáját illeti, a vezetőség a város kertjeinek és elsősorban a Lővereknek a jellegét kívánta megőrizni azzal, hogy szelídgesztenye-csemetéket vásárolt és a kerttulajdonosoknak 2-2 tövet ajándékozott, azzal a feltétellel, hogy azokat kertjeikben elültetik. Szépíteni igyekeztek – a szó szoros értelmében – a várost is: a Széchenyi téri Széchenyi-szobor elrozsdásodott díszrácsos kerítését újjáépítették és a Mária szobron állagvédelmi munkákat végeztek. Nemsokára sikerült az első, a város környékét jelentősen szépítő objektumot megvalósítani: felépítették és 1989. november 10-én átadták a vashegyi Gloriettet. Az ácsolt kilátótorony helyén már az első világháború előtt állt egy hasonló, de kisebb „esőbeálló”, melyről mindössze egy régi fénykép és a térképeken feltüntetett megjelölés maradt fent és nyújtott támpontot a rekonstrukcióhoz. Az új Gloriett terveit Fekete Zoltán építész készítette el, az építési költségek legnagyobb részét a szombathelyi Erdőrendezőség biztosította, a kivitelezést a TÁEG Hegyvidéki Erdészete végezte. Később a károsodásokat is kijavította, mert sajnálatos módon háromszor is megrongálták és felgyújtották. Szerencsére mindmáig áll.

Sopron Megyei Jogú Város 1996. március 26-i közgyűlésén dr. Gimesi Szabolcs polgármester ünnepélyesen visszaadta a Károly-magaslati kilátótornyot az egyesületnek. A kilátótornyot 1935-ben a város támogatásával a SVE építtette, de a pártállam idején az idegenforgalmi vállalat tulajdonába került. A visszajuttatást a kérvényezés idején hivatalban levő Fejes Zoltán polgármester is támogatta. A tornyot, helyzetének megfelelően, használatra és kezelésre a Tanulmányi Erdőgazdaság kapta meg. Viszonzásként a TÁEG évente jelentős

anyagi támogatást biztosított az egyesületnek és vállalta a torony karbantartási munkáit is. A kilátótoronyban Andrassy Péter elnökségi tag értékes kiállításokat rendezett, amelyek Kitaibel Pál, Gombocz Endre, Kárpáti Zoltán és Csapody István soproni kötődésű botanikusok tudományos tevékenységéről tájékoztatják a látogatókat és emlékeztetnek a torony tervezőjére, dr. Winkler Oszkár építész-professzorra.

Egy évszázada immár, hogy a városszépítés egyik alapvető munkája a fásítás. Ezt a hagyományt követte az egyesület akkor, amikor a Csengery utca folytatásaként kiépített útszakaszt az egykori Selyemgyártól a Győri úti vasúti hídig új fákkal látta el. Ennek megszervezése dr. Ráczné dr. Schneider Ildikó érdeme.



A vashegyi Gloriett avatása, 1989. november.

Balról jobbra: Tóth József (TÁÉG), Schey András, dr. Metzl Jánosné és dr. Metzl János, Langer György

Kubinszky Mihály elnöksége alatt az egyesület saját erőből két mellszobrot állított és tíz emléktáblát helyezett el, hogy a város mai lakosait korábban érdemeket szerzett személyek tevékenységére, illetve jeles eseményekre emlékeztesse. Emléktáblát avattak Dukai Takách Judit, Soproni Horváth József rajztanár és festőművész, Házi Jenő főlevéltáros, Kónya Lajos író, Flandorffer Ignác, a SVE alapítója, borkereskedő, Storno Ferenc festő, restaurátor, Wälder József városi



Az egykori soproni közúti villamos vasútra emlékeztető tábla a pályaudvar falán, 2000

főmérnök, Schärmár János és Schärmár Károly építészek, Zettl Gusztáv műgyűjtő, Diebold Károly fotóművész és Ágoston Ernő rajztanár tiszteletére. Szintén tábla hirdeti a soproni közúti villamos avatásának 100. évfordulóját, és elkészült Deák Ferenc mellszobra a Deák téri közparkban. A SVE ezek mellett anyagilag más emléktáblák kihelyezését is támogatta.

Az elődök a várost ékesítő emlékek, így időjelző állomás, órák, emlékművek létesítése tekintetében kedvezőbb helyzetben voltak, főleg a tagság sorában levő tehetősebb polgárok anyagi támogatása révén. Később az emléktábla bizonyult leginkább annak a műfajnak, amelynek költségeit biztosítani tudták. Az egyesület kezdeményezésének és kitartó fáradozásának eredménye a Várkerületen a város által épített díszkút. Ez a legnagyobb emlékmű, mely a második világháború óta eltelt több mint hat évtized alatt Sopronban létesült. A SVE a Bécsi dombi amfiteátrum tövében rekonstruált római emlékoszlop és az egykori városkapuk megjelölésére szolgáló táblák költségeihez ugyancsak hozzájárult. Jelentős eredmény volt, hogy sikerült a Szent Mihály templom tornyának kivilágítását megvalósítani: 2001. április 28-án kigyúltak a fényszórók.



Hűség-díszkút a Várkerületen



Soproni Horváth József festőművész mellszobra.

Kutas László szobrászművész alkotása 1992



Deák Ferenc mellszobra, 2003

Az egyesület Rosenstingel Antal elnökségi tag javaslatára 1992 óta minden évben egy jól sikerült építkezést emléktáblával tüntet ki. Szeptember 29-én, Sopron védőszentje, Szent Mihály ünnepén, a város őszi rendezvényén az alkotás építtetőjének, építész-tervezőjének és kivitelezőjének oklevelet adnak át és az épületre helyezhető emléktáblát adományoznak. A kitüntetést először Wälder József városi főmérnök nevéhez kötötték, de miután Sopron városa 1998-ban Wälder-díjat alapított, az összetévesztés elkerülésére ettől a névtől a továbbiakban eltekintettek, és 2002-ben a kitüntetést városunk nagy építészéről, Winkler Oszkáról nevezték el. Ettől kezdve arcképe is megjelent az Sz. Egyed Emma szobrászművész által alkotott új bronz emléktáblákon. Az egyesület több kiállítást is rendezett. Az első Diebold Károly soproni fotóművész életművét



A Balfi utcai felújított napóra, 2006

ismertette, a következő, 1994-ben, az akkor 125 éves SVE-t mutatta be. A következők Schiller János soproni építőmester életművét, majd 2000-ben Scharmar János és fia, Schármár Károly soproni építészek alkotásait tárta a látogatók elé.

Langer Ágnes javaslatára sikerült 1999-ben a Szent Imre téren felújítani két nagyméretű városi lámpát, pályázaton nyert pénzből. Az egyesület kisebb-nagyobb összegekkel támogatta soproni intézmények virágültetéseit; Horváth Sándor az egyesület nevében is nagy buzgalommal végezte a dísznövények ültetését. Ifjúságunk ismereteit városunk történelméről és élővilágáról Andrassy Péter elnökségi tag igyekezett elmélyíteni. 2006-ban pályázat született az 1956. évi forradalom helybeli eseményeit dokumentáló írások elkészítésére, és a díjazott munkákat a Soproni Szemle jelentette meg.

Az utcanev-táblák készítése és elhelyezése a város feladata, a házak számtáblájáról a ház tulajdonosának kell gondoskodnia. Ezen a téren sajnos nincs egységes minta a városban. A SVE ezen kívánt segíteni azzal, hogy Oszvald Ferenc elnökségi tag fáradozása nyomán a Rózsa utca, az Ösvény utca, a Szélmalom utca és a Hajnal tér házait Kálmán Imre keramikus művész által készített házsámtáblákkal ajándékozta meg. Az egyesület szerény helytörténeti gyűjtemény létrehozását is kezdeményezte. Ehhez megvásárolta Flandorffer Ignác alapító festett arcképét, néhány helytörténeti antikvár kiadványt és az elhunyt Finta Béla fényképgyűjtékéből a Sopron városról készült felvételeket.

A SVE két alapítványa közül az elsővel 1994 óta a Soproni Szemle kiadását segíti a város állandó és hathatós anyagi támogatásával.

A kuratórium élén a 2003. év végéig dr. Ádám

Antal, az MTA rendes tagja állt, azóta dr. Bartha Dénes professzor vezeti. Az egyesület saját tagjainak – magasabb tagsági díj ellenében – kedvezményesen, mintegy illetményalapként biztosítja az előfizetést. Az elmúlt húsz év alatt a periodika főszerkesztője először dr. Mollay Károly professzor volt, tőle 1996-ban vette át ezt a feladatot dr. Turbuly Éva, a Soproni Levéltár igazgatója. 1997-ben bekövetkezett haláláig Mollay Károly mint a szerkesztőség elnöke még részt vett a munkában. 1998 óta dr. Szende Katalin felelős szerkesztőként áll az operatív szerkesztőség élén, mellette tanácskozási joggal szerkesztőbizottság alakult. Szende Katalin nevéhez főződik a lap hatvan évfolyamának CD-re vitele, és ezzel az értékes anyag új formában való közzététele. Ő rendezte 2005-ben a folyóirat újraindításának 50. évfordulója alkalmából a visszatekintő-értékelő konferenciát is. Az egyesület megszervezte a lap terjesztését is a Széchenyi István Gimnázium diákjainak önkéntes munkája, illetve a Pannon Work segítségével. A Soproni Szemle eljuttatását önként jelentkező tagjai végezték a soproni megrendelők számára, de később sem feledkezett meg a diákok önkéntes közreműködéséről, amennyiben a folyóirat megjelenése erre a tanév időtartama alatt lehetőséget biztosított. A diákok munkája 2013-tól folyamatos ezen a téren. A Soproni Szemlétől eltérő céllal és jóval rövidebb ideig jelent meg az Alpokalja Idegenforgalmi Alapítvány, mely 2006-ig a város „imázsát” volt hivatott korszerűsíteni, kiterjeszteni.

A tagság létszáma az 1980-as évek végén mintegy 1200 fő volt. Ennek nagy hányadát a korábban toborzott ún. „szocialista brigádok” tették ki, az ő részvételük az egyesületi életben csak névleges volt. Az egyesület tagjainak



A Balfi úti Pihenőkereszt az állagvédelmi munkák elkészülte után, 2006

létszáma a rendszerváltást követően mintegy 500 főre csökkent, e körül állapodott meg és mozog a mai napig. A taglétszám növelésére Wallner Ákos akkori alelnök érdemleges erőfeszítéseket tett. Sajnos sok régi tag elfáradt, még sajnálatosabb, hogy sokan eltávoztak. Az akkor közel 140 éves egyesület fennmaradásának egyik legfontosabb feltétele, hogy az

ifjabb nemzedék érdeklődését felkeltse a város értékeinek ápolása, az egészséges lokálpatriotizmus iránt. Ez feladata lett az SVE 2007-ben megválasztott új elnökségének is. Az egyesület dísztaggá választotta előbb posztumusz Bognár Dezsőt, majd Kutas László szobrászművészt, Krisch Róbert és Langer György elnökségi tagokat és Kubinszky Mihályt.

Az új évezredben *(Józan Tibor)*

2006-ban lejárt dr. Kubinszky Mihály elnök mandátuma és az általa vezetett elnökség is lemondott. Helyébe 5 éves időtartamra új vezetőséget választott az egyesület, melynek elnöke dr. Józan Tibor lett. Az elnökségnek Perkovátz Tamás és dr. Bartha Dénes alelnökök, dr. Boronkai László titkár, dr. Barkó Péter jogtanácsos, Krisch Róbert gazdasági vezető és Krisch Aladár jegyző lettek a tagjai. Kubinszky Mihályt az „Örökös Tiszteletbeli Elnök” címmel tüntette ki a vezetőség. A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság az egyesület vezetésében bekövetkezett változásokat 2007. március 22-én a PkT 60.320/89/21 sz. végzéssel elfogadta. Az egyesület jogállása tekintetében fontos esemény a 2007. november 7-én megtartott rendkívüli közgyűlés, amelyen a tagság elfogadta a közhasznú egyesületi kereteket biztosító alapszabály módosítást, amelyet a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság 2008. október 13-i keltezéssel elfogadott. Továbbiakban magas korára hivatkozva Krisch Róbert, az elnökség gazdasági vezetője kérte a felmentését Helyére a tagság dr. Losonczi Ferencet választotta. A 2012. február 9-i ren-

des közgyűlés ismét változásokat hozott az elnökségi tagok körében. Dr. Bartha Dénes, a Soproni Szemle Kuratóriumának elnökéként nem vállalhatta tovább az alapító szervezetben az alelnöki feladatot, helyébe az elnökség tagjai közé alelnökként dr. Grubits Jánost választotta. Ezen a közgyűlésen még egy változás történt a gazdasági vezető tisztségében. Dr. Losonczi Ferenc egyéb elfoglaltságára hivatkozva kérte felmentését, amelyet a közgyűlés – megköszönve az eddigi munkáját – elfogadott. Helyét az elnökségben dr. Kerekes István foglalta el. 2017-ben dr. Grubits János alelnök más közösségben történt megválasztásával megnövekedett feladatai miatt kérte felmentését, amelyet a tagság megértéssel és az egyesületben végzett munkáját megköszönve elfogadott. Helyére alelnökként dr. Krisch Róbertet választotta meg. Változás történt a jegyző személyében is. Krisch Aladár helyét 2017-től Dr. Rumpf János tölti be. 2019-ben az Egyesület jogtanácsosa, Dr. Barkó Péter kérte felmentését, utódjául a közgyűlés Dr. Murányi Odett ügyvédet választotta meg.

Winkler Oszkár (1907-1984) a magyar építészársadalom Európa-szerte elismerte egyéniségét, XX. századi Sopron legnagyobb építész, Ybl-és Alpár-díjas, a város modern arculatának megálmodója és életre hívója volt. 1907. január 19-én született Sopronban. Felsőfokú tanulmányait a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen végezte. Építész mérnöki oklevelét 1930-ban szerezte meg. Elnyerve Sopron város ösztöndíját, berlini tanulmányútra indult. A weimari Németország modernépítészeti törekvései nagy hatást gyakoroltak rá. Gazdag tapasztalatait az ifjú Winkler itthon akarta kamatoztatni. Először Budapesten dolgozott magánalkalmazottként.

1934-ben maga is magánirodát nyitott szülővárosában. Első önálló munkája a Winkler család családi házána tervezése volt. (Felsőlővér 59.) Ezt követte a Frankenburg úti négyszintes bérház (6.sz) 1935-ben. A lakóépület a maga egyéni homlokzatával lekerekített erkélyeivel és fehérségével a magyar avangard építészet kiváló alkotása. Nemcsak Sopron, az egész ország felfigyelt az épületre és alkotójára. Még ebben az évben elkészült –rusztikus terméskőből – a Károly-magaslati kilátótorony. Winkler személye a 30-as években volt igazán egy a város építészetével, de tevékenysége még több évtizeden át befolyásolta, sőt nem egy tekintetben meg is határozta azt. 1948-ban megalapította a vidék első tervezőirodáját. a Soproni Tervező Irodának 1958-ig vezetője, illetve főépítész volt. Bár mai szemmel ítélve munkásságának tetőpontja az 1945 előtti időszakra esik, igen jelentősek a később tervezett épületei is. Szülővárosáért

dolgozott állhatatosan négy évtizeden át. Már 1944-ben megfogalmazta, és 1960-ban (társ-tervezővel) elkészítette Sopron rendezési tervét. Életműve a Kőfaragó téri lakótelep foghíjbeépítésével zárult le. Gazdag volt publikációs tevékenysége is. Maradandó emléket hagyott maga után oktató-nevelő munkájával is. 1947-1975 között a soproni egyetem Építési Tanszékének vezetője volt. Nyugdíjba vonulásakor a Munka Érdemrend Aranyfokozatával tüntették ki, 1981-ben az egyetem honoris causa doktorává avatta.

1984. december 14-én hunyt el.



Szakbizottságok a Városszépítő Egyesületben

Az új elnökség azzal kezdte a munkáját, hogy az egyesület szakbizottsági tevékenységeit átdolgozta és az egyes szakbizottságokat az egyesület és Sopron városa életében fontos szerepet betöltő személyekről nevezte el. A bizottsági munka összefogására a tagság sorából városszerte elismert tagokat kért fel a feladatok kordinálására. A Csatka Endre Helytörténeti Szakbizottság vezetésére az elnökség ifj. Sarkady Sándort kérte fel az elnökség. A bizottság feladata helytörténeti kiadványok, könyvek elkészítéséhez támogatás biztosítása, megemlékezés évfordulókról, közterület elnevezéséhez javaslat készítése.

A Winkler Oszkár Építészeti Szakbizottság vezetésére Boros László kapott felkérést, aki 2007. december 10-én kelt levelében a megbízást visszaadta. Az elnökség felkérésére Metz Beatrix vállalta el a megbízást, majd 2015-től Nemes András, 2017-től pedig dr. Veöreös András. A bizottsági teendők között a város fejlesztéséhez kapcsolódó előterjesztések véleményezése, építési szabályozásokhoz hozzászólás és általában az épített környezet védelmére szolgáló javaslatok szerepelnek. Évente gondoskodik a „Winkler Oszkár-díj” kiírásáról, a beérkezett pályázatok és ajánlások értékeléséről, végezetül a szakmai szempontok alapján javaslatot tesz az egyesület elnöksége által hozandó döntéshez. A díjat az elnökség minden évben szeptember 29-én, a város védőszentjének napján adja át. 2017-ben az elnökség Soltész E. Tamás szobrászt, éremművészt kérte fel a tábla tervezésére és elkészítésére.

A Peéry Rezső Ifjúsági Szakbizottság fő feladata a helytörténeti ismeretek terjesztése

az ifjúság körében, kapcsolattartás a soproni iskolákkal, a diákok önkéntes közösségi szolgálati tevékenységének a segítése. A bizottság vezetésére az elnökség Andrassy Pétert kérte fel. A későbbiekben a Soproni Levéltár és a Múzeum gazdag gyűjteményeinek felhasználásával az ifjúság részére az ismeretek átadását dr. Németh Ildikó szervezte, aki 2017 év folyamán a bizottság vezetését is vállalta. A szakbizottság minden hónap utolsó szombatján kisgyermekes családok és a tanuló ifjúság részére „Barangoló” néven városismertető sétákat szervez, amelyeken Sopron egy-egy híres polgárának életútját és soproni tevékenységét ismerhetik meg a résztvevők. 2013-ban az egyesület szerződést kötött több középiskolával, amelyekben a diákok közösségi feladatok ellátásához kaptak lehetőséget. (Soproni Szemle kézbesítése, a Károly-magaslati kilátó kiállítási felügyelete). Az egyesület városunk közterületein élő tíz értékes faegyed bemutatására pályázatot írt ki középiskolás diákoknak a Tanulmányi Erdőgazdasággal és Polgármesteri Hivatallal közösen.

Peéry Rezső (1910-1977) író, kritikus és műfordító Pozsonyból került Sopronba. (Anyai nagyapját hívták Peérynek) 1945-ben vették föl a kitelepítendőlistájára, de csak 1950-ben találta meg a helyét a városunkban mindössze néhány évre. előbb a József Attila gimnázium (volt leánygimnázium) élén állt, majd a Berzsenyi Dániel Gimnázium – vagyis líceum – igazgatója lett. Fázósan húzódott be szobájába, átengedve a

terhesnek tartott adminisztrációt helyettesének, Augusztinovicz Elemérnek. 1910. március 27-én született a hajdani koronázóváros egyik frissen feljutott polgári családjába. Apja kovácsinasból küzdötte fel magát elismert, jómódú főorvossá, aki nemcsak anyagilag tette lehetővé fiának a felsőfokú tanulmányokat, hanem szellemileg is befolyásolta a liberális demokrata irányba. Ez az indítással vezette el a Sarló-mozgalomba s a Szociáldemokrata pártba, s részben zsidó származású felesége révén is angolbarátsághoz és Hitler mozgalmának gyűlöletéhez. Pozsonyban annyira ismert és népszerű volt, hogy – egyik méltatója szerint – bár letartóztatták a fasiszta Szlovákia hatóságai, nem hurcolták koncentrációs táborba. Sopronban otthonra, hiszen a múltját sugárzó város a régi Pozsonnyal szellemi rokonságban élte életét, még a Rákosi-korszak elnyomó politikája ellenére is. Nemcsak reménykedett abban, hogy a diktátort előbb-utóbb eltávolítják az ország éléről, hanem bátran szembe is száll az intézkedéseivel, amikor a Csillag című folyóiratban Sopron sebei címmel 1955-ben összefoglalva a város polgári értékei, sőt létezése ellen indított támadásokat. Természetes, hogy az egyre forradalmibb hangulatban fontos szerep jutott ennek a művelt politikus-irodalmárnak. Az 1956-os események során megválasztották a forradalmi bizottság elnökének, s a – sajnos igen rövid életű – önálló soproni lap szerkesztőjének. A megtorlás elől előbb Ausztriába „disszidált”, ahol azonban menekült társainak torzalkodásai miatt nem érezte jól magát, majd az akkori NSZK nagyvárosában, Stuttgartban telepedett le, és a tanítóképző intézet könyvtárosa lett. Korai könyve a Peremmagyarok az idő sodrában (Pozsony, 1940) Esszéje az 1956-os Sopronról a Tanulmányok a magyar

forradalomról c. kötetben jelent meg (szerkesztette Borbándy Gyula és Molnár József 1966-ban, Münchenben). Ugyancsak külföldi kiadás (többek között): Gondolatok a tehervagonban avagy védőbeszéd a szlovákiai magyarok perében. Pozsony, 1993.

Élete végén felhagyott a baloldali eszméivel. 1977. november 11.-én. halt meg.

Külön ki kell emelni Andrassy Péter tevékenységét az általa szervezett kiránduló programok sikere miatt is. Az elgondolásánál a családot vette alapul, ahol szülő-gyermek, nagyszülő-unka együtt vett részt az egész napos túrán és szerzett alapos ismereteket a felkeresett helyek növényvilágáról, és kapott lelki, irodalmi útravalót a kísérőknek felkért egyházak képviselőitől. A Schneeberg, a Rax kirándulások felejtethetetlen élményt nyújtottak a résztvevők számára, de sikeresek voltak a Szárhalmi erdő gazdag élővilágát bemutató Orchidea-túrák is. Egyesületi munkássága közül ki kell emelni a Károlymagaslati kilátó emeleti helységeiben az általa berendezett kiállítást. Ez Sopron és vonzáskörzete természettudósainak állít emléket, megvalósítva Heimler Károly gondolatát. Az állandó kiállítás bemutatja Kitaibel Pál, Gombocz Endre, Kárpáti Zoltán, Roth Gyula Csapody István életét és munkásságát. Csapody Vera növényekről készített rajzai is itt láthatók. A kilátó tervezője és építési vezetője, az Ybl-díjas Winkler Oszkár bemutatása is itt kapott helyet.

A Heimler Károly Természeti-, Környezetkultúra és Idegenforgalmi Szakbizottság feladata a fásítás, virágosítás, a zöldterületekkel kapcsolatos szakmai ismeretek továbbadása a tagság és a soproni polgárság részére, valamint a zöld területeket érintő fejlesztések véleményezése. A szakbizottság vezetését Taschner Tamás vállalta 2007-ben, akit rövidesen dr. Varga Mária

váltott. Ez a bizottság szervezi Sopron város vezetésével és a Castanea egyesülettel együttműködve a havi rendszerességgel sorra kerülő „Egészséges, emberibb környezetért, a virágos Sopronért” rendezvénysorozatot, amelynek lelkes motorja tagtársunk Horváth Sándor GySEV nyugalmazott főkertész.

A 2007. évben az elnökség más szakbizottságokat is indított, így a Kommunikációs- és Koordinációs Szakbizottságot, vezetője Krisch

Aladár és a a Mecénási Szakbizottságot, vezetője dr. Krisch Róbert. Jelentősebbnek azonban az elnökség által képviselt Városfejlesztési Szakbizottság bizonyult, amely a Sopron Megyei Jogú Város önkormányzati képviselőiből álló Városfejlesztési Bizottság munkájának megismeréséből, a bizottsági munkában kezdetben tanácskozási joggal való részvételből állt. 2010-től az elnök, dr. Józán Tibor e Bizottság külső tagjaként szavazati joggal vehet részt e munkában.

Csatkai Endre (1896-1970) a XX. századi Sopron szellemi életének egyik meghatározó egyénisége volt. Kossuth-díjas művesztörténész, múzeumigazgató, az újra indult Soproni Szemle első főszerkesztője. Darufalván (Drassburg) született 1896. augusztus 13-án. A Soproni Evangélikus Líceumban szerzett színjeles érettségi bizonyítványt 1914-ben. Ezt követően beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karára, de tanulmányait csak kényszerű megszakítások után, nagy késéssel tudta befejezni (Előbb tüdőbajával kezelték évekig, később zsidó származása miatt nem vették vissza az egyetemre. Csak 1924-ben folytathatta a tanulmányait.) A holtidőt önképzésre használta fel; Bécsben művesztörténettel, színház-történettel, levéltári kutatásokkal foglalkozott. Esténként pedig kávéházakban zongorázott a mindennapi kenyeréért. Tanulmányai végeztével „Kazinczy és a képzőművészetek” c. értekezésével doktorált. Sopronba visszatérve tanításból, újságírásból, alkalmi megbízásokból tartotta fenn magát. 1925-ben Dagobert Frey bácsi professzorral együtt közzétette az osztrák műemléki topográfia 24. kötetét, amely Kismarton és környéke műemlékeit ismertette. 1928-ban összeállította a Magyar Művészet soproni különszámát, amely először tárta a világ elé városunk értékeit. A német megszállás után menekülnie

kellett Ausztriából. 1944-ben Sopron világi és egyházi értelmisége beadvánnyal fordult a belügyminiszterhez, Csatkai mentesítését kérve a zsidótörvény alól. Az akció nem járt sikerrel; 1944 őszén a tudós művesztörténészt munkaszolgálatra hívták be. Kálváriája Balfon ért véget 1931. március 31-én. Az országút menti árokban találtak rá- csontig lesóványodva. A soproni kórházban mentették meg az életét. 1945. nyarán – új házasként – szinte a semmiből kellett újra kezdenie az életét. A romos városi múzeum újjászervezésével bízták meg. Csatkai lelkesen látott munkához; 1947. július 28-án – a vidéki magyar múzeumok közül elsőnek – a soproni nyitotta meg a kapuit. Csatkai a múzeumot nemcsak tudományos központtá, de valószínűs közművelődési intézménnyé fejlesztette. 1951-től a MTA Művesztörténeti Főbizottságának tagja lett, 1952-ben elnyerte a kandidátusi fokozatot. 1953-ban Sopron és környéke műemléki topográfia c. kötetéért Kossuth-díjjal tüntették ki. 1955-ben az újjászülető Soproni szemle élére állt, s haláláig szerkesztette a nagy múltú helytörténeti folyóiratot. 1963-ban vonult nyugdíjba. A soproni múzeum 100 éves jubileumán a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki. 1970. március 12-én hunyt el.



A Széchenyi téri óra egykor és ma



Az egyesület jelenkori tevékenysége, feladatai és lehetőségei

Az egyesület lehetőségei változtak a 19. század végi, vagy akár a két világháború közötti időszakhoz képest. Nagyszabású beruházások, parkosítások, építések már nincsenek, de a hagyományok ápolása, a természeti és az épített örökség megismertetése, a jó példák népszerűsítése folyamatos munkát ad a vezetőségnek és a tagságnak. Ennek a munkának az egyik leglátványosabb és minden évben leginkább várt eseménye a Winkler Oszkár-díj átadása. Utóbbira – azaz a pályázat kiírására – csak 2008-ban nem került sor, helyette az elnökség döntésével és az örökösök támogatásával a Frankenburg utca 8. sz. ház falára került emléktábla Winkler Oszkár születésének 100. évfordulóján. Emellett emléktáblák sorát állította az egyesület az elkövetkező években is. Avattak Gombocz Miklós és fiai Zoltán és Endre tiszteletére a Károly-magaslaton, a mecénás Káspár-nővérek, Teréz és Hermina, Peéry Rezső tanár, Szakál Ernő szobrász-restaurátor, Mollay Károly professzor emlékére, Stingl Vincének a Herendi Porcelánmanufaktúra alapítójának tiszteletére a egykori szülő- illetve lakóházak falán. A Soproni Egyetem részvételével készült tábla Stasney professzor volt lakóházán, az egyesület támogatta Chernel István neves ornitológus emléktáblájának felavatását, és felújította a Koronázó dombon lévő, III. Ferdinánd koronázását megörökítő emlékművet. A Huszár Hagyományörzőkkel és a várossal közösen állított emléket az I. világháború kitörésének 100. évfordulójára az 1950-es években lebontott emlékmű helyén. Emlékoszlopot állított a Gombocz Endre nevét viselő utcá-

ban, elkészült és felállította Flandorffer Ignác mellszobrát egykori háza közelében. Sikertörténettel újraöntettni és a város önkormányzata segítségével visszaállítani az eredetileg a Káspár nővérek adományából készült és vandálok által ellopott Tompa Mihály szobrot. A városkép alakulásához jelentősen hozzájárult, hogy a közgyűlés javaslata alapján – a régi helyén – elkészítette és helyreállította a soproniak által szeretett Széchenyi téri órát, amelyet a város vezetése köszönettel, ünnepélyes keretek között átvett az egyesülettől. Gereben Gábor adományából megszervezte a sopronbánfalvi kőfejtő tetején lévő cserkészkapolna rendbetételét. A felszentelésre 2008. szeptember 20-án került sor.



A sopronbánfalvi cserkészkapolna



.A Civitas Fidelissima oklevél

A hosszú felsorolásból is látszik, hogy a SVE számára milyen fontos a lokális történelem értékeire való odafigyelés, beleértve saját történetének ápolását is. Így történik, hogy az egyesület megjelenik emlékülések, konferenciák és tudományos emlékülések szervezői és támogatói között. Ilyen tanácskozást szervezett Thirring Gusztáv (1861–1931), Sopron díszpolgára születésének 150. évfordulójára, és így készített kamarakiállítást a Kitaibel Pál Természettudományi Asztaltársasággal közösen Thirring emlékére. Hasonlóképpen konferenciát rendezett Lovag Kőmáli Flandorffer Ignác születésének és halálának évfordulója alkalmából, ahol értékes előadások méltatták az egykori elnök Sopron érdekében kifejtett sokoldalú tevékenységét. Ugyanígy megemlékezett dr. Csapody István szemész professzorról. A sopronhorpácsi közös emlékezést követően tudományos konferenciát szervezett a Soproni Erzsébet Kórházzal. Az egyesület részt vett a Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium 450. éves évfordulójának előkészítésében, továbbá Gombocz Endre „A magyar botanika története” című munkájának faximílie előkészítésében és bemutatásában. A Múzeumok éjszakája rendezvénysorozat keretében közreműködött a „Soproni börtörmelés őskori és római emlékei” című előadások megszervezésében.

2008-ban elkészült az egyesület új internetes honlapja, amely tartalmazza annak célkitűzéseit, tagtársaink névsorát, szerveinek határozatait, lehetőséget biztosít a Soproni Szemle elektronikusan letölthető korábbi kiadásainak olvasására és aktuális hírek, programok meghirdetésére. 2011-ben dr. Halmai Vilmos tagtárs felajánlására elkészült az egyesület jelvénye is.

A SVE bekerült Sopron Megyei Jogú Város Városfejlesztési Bizottságába. Az ottani érdemi munka érdekében külön szakbizottság alakult, amely összegyűjti és előkészíti a tagoktól beérkező javaslatokat. Ilyen módon lehetősége nyílik a városrészek fejlesztési terveinek, valamint a különböző, ott megtárgyalandó előterjesztéseknek a véleményezésére. Közreműködik a rendeletalkotás folyamatában, például a Sopron város zöldterületeinek védelméről és kezelési szabályairól szóló rendelet létrehozásában. Folyamatosan megteszi javaslatait a közterületek elnevezéséhez, véleményezi a helyi buszmenetrend kialakítását, részt vesz a lakosság által kezdeményezett útépitések elbírálásában, ismerteti véleményét a forgalmi renddel, a belvárosi közlekedési és parkozási renddel, a gyalogátkelő helyekkel kapcsolatosan, a városfejlesztéssel összefüggő kérdésekben (belterületbe vonás, rendezési tervek módosítása), a város hosszú távú koncepciója és a településszerkezet módosítása terén. Az elnök, felügyelő bizottsági tagként, a nagyobb városi fejlesztések kordinálását végző önkormányzati alapítású cég, a Városfejlesztési Kft. Felügyelő Bizottságát vezeti. Ez a funkció betekintést nyújt, javaslattevési lehetőséget biztosít olyan munkálatok esetében, mint például a Tűztorony és a Várkerület rekonstrukciója, vagy a Fertőrákosi Barlangszínház modernizálása.

A Winkler Oszkár pályázat mellett az Ifjúsági Szakbizottság is írt ki pályázatot „Városunk egy épített vagy természeti értékének bemutatása” címmel. Ami ez utóbbit, azaz a természeti értékek őrzését és gyarapítását, a környezet-szépítés és tudatosság támogatását illeti, a Soproni Városszépítő Egyesület hagyományai talán a legrégebbiek. Nem véletlen, hogy Sopron pályázatát segítve a SVE részt vett a

Nemzetközi Virágos Városok és Falvak versenyének előkészítésében és lebonyolításában. A Heimler Károly Természet- és Környezetkultúra Szakbizottság továbbra is folyamatosan részt vett az „Egészséges emberibb környezetért – a virágos Sopronért” rendezvény sorozat előkészítésében és lebonyolításában, melyben a város és Castanea Egyesület partnere. Kirándulásai – közöttük a Szárhalmi erdőben évről-évre megtartott orchidea-túra igen népszerűek. A Schneeberg, Hohe Wand, Rax azok a kirándulóhelyek, amelyeket a régi soproniak is előszeretettel látogattak, és manapság is számosan látogatnak, sokan közülük az egyesület szervezésében. A SVE minden évben a TAEG-gel közösen rendezi a Kilátók Napját a Károly-magaslati kilátónál. A kilátó melletti, Gombocz Endre nevét viselő természetismereti ház gyűjteményét 2012. december 7-én avatta fel az egyesület.

2015-ben az egyesület elhatározta, hogy a belvárosban a személyekről elnevezett utcákban, a városba látogatók jobb tájékoztatása érdekében négynyelvű (magyar, német, horvát, angol) kiegészítő utcanév táblákat helyez el, amelyeken tájékoztatást kap a látogató a névadó és Sopron város kapcsolatáról. A négy nyelvű részletes ismertető QR-kód segítségével is olvasható. Két tábla készült el a Liszt Ferenc és Bunker Rajnárd utcákban.

2016. szeptember 19-én a TAEG-vel közös rendezésben került sor a Kilátók Napja ünnepségre a 80 éves Károly-magaslati kilátónál. Az ezt megelőző évben a TAEG a kilátó mellett büfé és bemutató terem megvalósításába kezdett. A látogatók színvonalasabb kiszolgálását szolgálta, hogy „Érdemes körül járni” címen megjelent a Kilátó közvetlen közelében lévő növény- és állatfajok listáját tartalmazó füzet. A

Tanulmányi Erdőgazdaság segítségével a Kilátóhoz és a Gombocz Endre Természetismereti Házhoz új információs táblák és képanyagok is kerültek. Az épület első emeletén 1999. június 20-án nyílt az első kiállítás. A Kilátó látogatottsága azóta öröndetesen, jelentős mértékben nőtt.

Szorosan kötődik a természet értékeihez, ám elsősorban a lakókörnyezet szépítése jegyében indult az „Egészséges emberibb környezetért – a virágos Sopronért” előadás-sorozat. A Heimler Nándor Környezetvédelmi Szakbizottság javaslatára az egyesület a legszebb virágos házak tulajdonosait könyvvel és emléklappal jutalmazza.

2016-ban az Egyesület támogatta a Perkovátz-Ház Baráti Társaság azon kezdeményezését, hogy a Széchenyi szobor talpazatára négy nyelven Széchenyi idézet kerüljön. Az elnökség a nemzeti ünnepek alkalmából rendezett ünnepségeken a tagság nevében jelenik meg, továbbá részt vesz a város közösségfejlesztési pályázati rendszerének kidolgozásában. A helyi akciócsoport három tagú vezetésében az önkormányzat és a vállalkozások mellett az egyesület a civil oldal képviselőjét látja el. A Győri Törvényszék a 2014. május 6-án kelt Pk.T.KH. 60 320/1989/44. sz. végzésével a Soproni Városszépítő Egyesületet közhasznú szervezetté nyilvánította. Ezzel egyidejűleg az Egyesület 2014. március 5-i közgyűlése által elfogadott alapszabályt jogerőre emelte. Az alapszabály módosítását az egyesületi törvény változása tette szükségessé. Az előírások alapján 2016-ban módosult a Soproni Szemle Alapítvány alapító okirata is.

A komoly és értékes múltnak, valamint a gazdag jelennek köszönhetően az elismerések sem kerültek el az egyesület működését.



A Civitas Fidelissima emlékérem

A Tanulmányi Erdőgazdaság Zrt-vel közösen elnyerte a Kisalföld napilap által meghirdetett „A megye hét természeti csodája” kitüntetést és emléktáblát. 2009-ben Kisalföldi Presztizs-díj kitüntetésben része-

sült. 2018-ban Sopron Megyei Jogú Város Közgyűlése az Egyesületet Civitas Fidelissima díjjal tüntette ki. A rangos díj az Egyesület 150 éves fennállásának és eredményes működésének méltó elismerése volt.

A Soproni Városszépítő Egyesület tagnévsora 2019.

Abdai Géza
 Ádám Antal dr.
 Andrassy Péter
 Aninger Sándor
 Árvai Tibor
 Bácskai Kornél
 Bakó Erzsébet
 Bakóczai Tamás
 Bakonyi Gáborné
 Balázs Endréne
 Balázs Sándorné
 Balla György
 Balogh Sándorné
 Bánáti László Krisztián

Barabits Miklós
 Baranyai István
 Baranyai Lenke dr.
 Barcza Attila
 Barkó Péter dr.
 Bartha Dénes dr.
 Bartos György
 Báthory Tibor
 Bencsik Győző
 Berényi Éva
 Bertalan Judit dr.
 Bertalan Sándor
 Bertha Árpád dr.
 Biczó Zsoltné

Bíró-Fülöp János
Bíró György
Bodnár László
Bokor Ákos
Bolla Marianna
Bolodár Zoltán
Boronkai László dr.
Boros László
Bors Huba
Böhm Tiborné
Brandt Júlia dr.
Brummer Krisztián dr.
Bunyevácz Róbert
Czirfusz Miklós
Csapody Istvánné dr.
Cseh István
Cseke István dr.
Csesznák Elemér dr.
Cserta László
Cséry Katalin
Csíkszentmihályi Péter
Csipkay Péter dr.
Csizmadia Gabriella
Csonka Tivadarné
Dobos József dr.
Déneslaki Tiborné
Dominyák Imréné dr.
Domjáné Molnár Judit dr.
Domonkos Ottó dr.
Domonkos Szilárd
Dömötör Ákos
Dömötöri László
Éger Istvánné dr.
Erdeős László
Erhardt Géza dr.
Farágó Sándor dr.
Farágó Sándorné dr.
Farkas Ciprián dr.
Fejér Zoltán
Fekete Győző
Fekete Szilárd
Flandorffer Magdolna

Fodor Tamás dr.
Fodorné Vrana Zsuzsanna
Fónay Dániel
Földi Judit dr.
Frang Gizella
Friedl Mihály
Friedrich András dr.
Friedrich Gergely
Friedrich Marcell
Fuchs György
Fullér István dr.
Fülöp Márta
Füzi Edit
Gaál László
Gabrieli Gabriella
Galavics György
Gálos Ernő
Gátas András dr.
Gátas János
Gereben Gábor Dipl. Ing.
Gerencsér Tamás
Ghyczy Ernő
Ghyczy Erzsébet
Ghyczyné dr. Frankovits Angéla
Giczy Jánosné
Giczy Kurt
Gimesi Réka
Glász Mihályné
Gollnhofer Sándorné
Gollnhofer Erzsébet
Gottschling Gábor
Gottschling Gyula
Gömöri János dr.
Grafl-Fülöp Gyöngyi dr.
Gréczy József
Grubits Gábor
Grubits János
Grubits János dr.
Grund Lajosné
Grund Lajos
Gyepesi Áron
Gyepesiné Tuskó Erzsébet

Hajnal Sándor
Hajnalka Imre dr.
Halmai Vilmos dr.
Halmos Sándor
Halmos Sándorné
Hámori Gábor
Hanyvári Csaba dr.
Harkay Tamás dr.
Harrer-Abosi Beatrix
Hartl Éva dr.
Hegedűs Antalné
Hegedűs Elemér
Hegedűs László
Héthelyi Beatrix dr.
Hidasi Jenő
Hillebrand Adrienn
Hillebrand György
Hillebrand Imre
Hillebrandné Ritter Éva
Hillebrand Rudolf
Hirschler László
Hirschler Vilmos
Hoffer Egon
Homoky Tünde dr.
Holndonner László
Holzhofer Zoltán
Horn János dr.
Horváth Béla dr.
Horváth Csaba
Horváth Ferenc
Horváth Judit dr.
Horváth Lajos
Horváth Lajosné özv.
Horváth Máté
Horváth Ottó
Horváth Péter
Horváth Sándor
Horváth Vilmos
Horváth Zsolt
Hruby József
Iváncsics Zoltán
Ivanics Ferenc

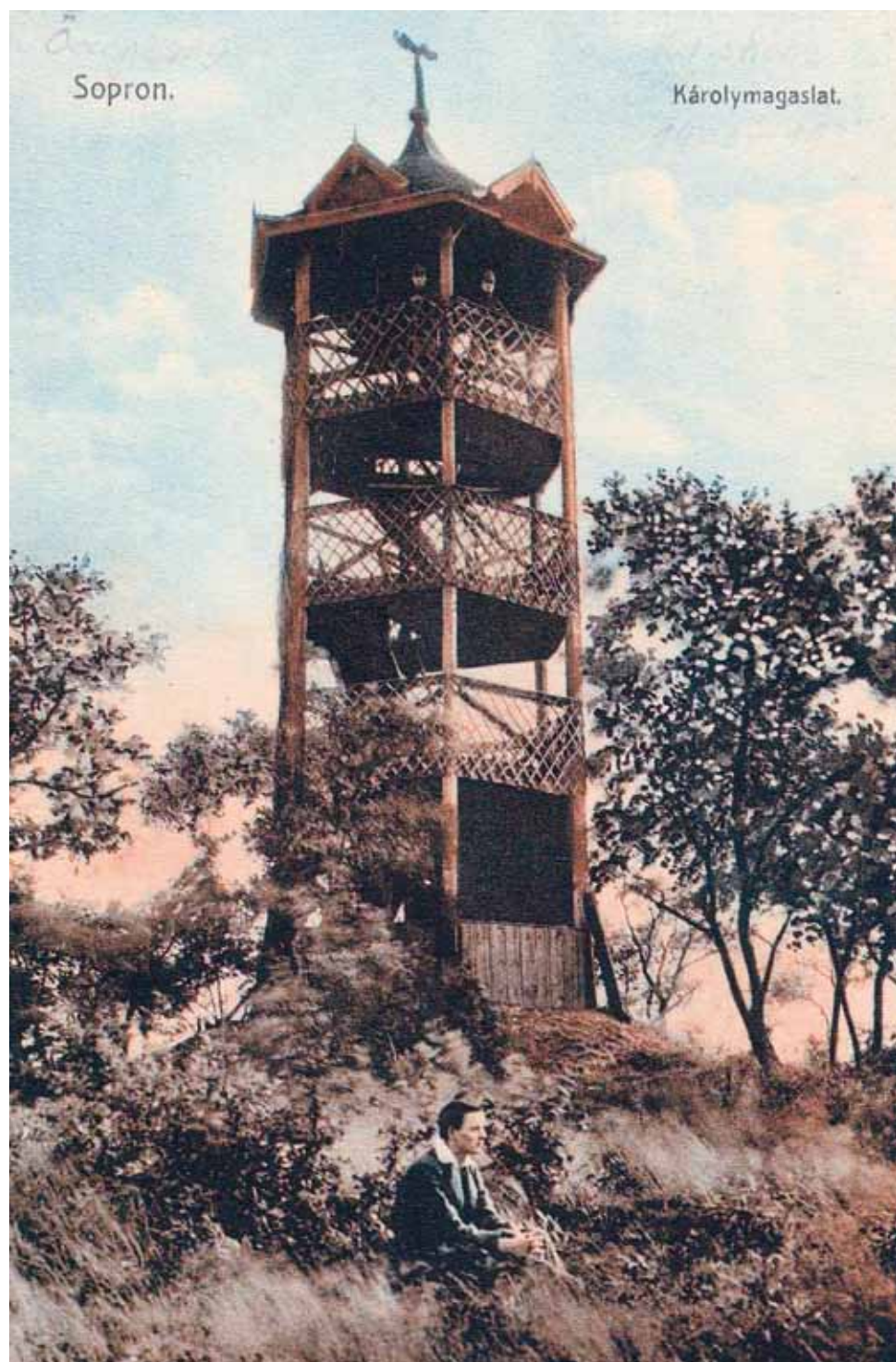
Igler Antal
Jaczkó Jánosné
Jámbor László dr.
Jankó Ferenc
Jankóné Komornoki Karolina
Jánosa Gábor
Józan Tibor dr.
Józan Tiborné dr.
Józan Gábor
Kádárné Tarcsai Mária
Kárász Tibor
Károlyi György dr.
Károlyi Gyula
Kárpáti Béla
Kárpáti György dr.
Kárpáti László dr.
Kárpátiné dr. Jauk Ágnes
Kerekes Istvánné dr.
Kerekes István dr.
Kelemen Endréne
Király János
Kis József István
Kis-Losonczy Lilla
Kiss Dávid
Kissné Lipták Mária
Kiss Károlyné
Kiss János
Kiss László
Kiss Márton
Kóczán Péterné
Kocsi János
Koller Sándorné dr.
Koloszár Lajos
Komornoki László dr.
Komornoki Mihály
Korsch Lászlóné
Koronika Lajos
Kossányi József
Koronika Lajosné
Kótai Géza
Kótai Péter
Kovács Balázs

Kosztka András
Kovács Gyuláné dr.
Kovács Imre dr.
Kovács Miklós
Kovács Sándorné
Kovácsné Melkovits Rozália
Kovácsné Bircher Erzsébet dr.
Krasnyánszky János dr.
Krisch Aladár
Krisch András dr.
Krisch Imre
Krisch Róbert dr.
Krisch Róbertné dr.
Kubinszky András
Kubinszky Gábor
Kucsara Tamás
Kucsara Mihály dr.
Kurusa László
Kuslits István
Kuslits Tibor
Kücsán József
Langer Ágnes
Langer Györgyné
Langer Róbert dr.
Lantos Józsefné
Légrádi Imre
Ligeti Gyula
Ligeti Gyuláné
Losonczi Ferenc
Losonczi Ferenc dr.
Losonczi Ferencné dr.
Lőrincz Attila
Magyar Dezső
Major Gergő
Márta György
Mátyás Csaba dr.
Mechle Károly
Mészáros László dr.
Metz Beatrix
Metz Rezső
Mihola Gyula dr.
Milus Ferenc

Molnár Ágnes dr.
Molnár László dr.
Molnár Lászlóné dr.
Molnárné Posch Paula
Moravec Imre
Muray László dr.
Murányi Odett dr.
Mühl Nándor
Mühl Nándorné
Nagy András
Nagy János László dr.
Nagy János dr.
Nagy Tamás
Nagy Zoltán
Nagyzsadányi Endréne
Nagyzsadányi Klára
Nemes András
Nemes András ifj.
Németh Árpád
Németh Béla
Németh György
Németh Ildikó dr.
Németh Lajos
Némethné Ficsor Magdolna
Németh Lajos
Németh Miklós
Novothny László
Novothny László
Novothny Török Katalin Mag.
Nyerges Ernő Tamás
Orbán Aladár dr.
Orbán Istvánné
Ormos Tamás dr.
Ormos Balázs
Osváth Ádám
Pál József
Pallay Mária dr.
Pálovits Pál
Pap Sándor dr.
Paul Éva
Petrovich Perjés Borbála
Perkovácz Tamás

Piacsek Istvánné
Pintér Géza
Pintér József dr.
Pintér Józsefné dr.
Pluzsik Tamás
Polgár Péter
Pongrácz Attila
Poór Livia dr.
Pölöskei Béláné
Pratser Ferenc
Pruzsinszky Vilmos
Qaim Attila
Rácz Géza
Rácz Józsefné dr.
Radácsi Árpád
Rádonyi László
Rákosi Tibor
Rakovszky Zsuzsa
Renner Kálmánné
Reinhoffer Imréné
Reischl Gábor
Riedl Edit
Rimóczi András
Rohonyi Béla dr.
Rosenstingel Antal
Roskó Mária
Roth Balázs
Roth Mathaea Kulcsárné
Rumpf János dr.
Sági Éva dr.
Sági Pálné
Sarkady Sándor dr.
Sárosi Jánosné
Sásdi István
Schárfyné Halmos Erika
Scherfel Tibor dr.
Schirk József
Smidéliusz László dr.
Schneider István
Schneider István Gábor dr.
Schöberl Miklós dr.
Sebő F. Dániel dr.

Seffer Gábor
Sift Tivadar
Sift Tivadarné
Simkó Emil dr.
Simon István dr.
Simonis Andrea
Skála János
Skarlátné Tirnitz Katalin
Sógor Ferenc
Sógor János
Soltra E. Tamás
Soós István dr.
Soós Vince
Söveg Ildikó
Stefanics László dr.
Steiger János
Steinbach Ernő
Steiner Józsefné
Sterlik Gyula
Stöckert Andrásné
Sulák Tibor
Szabó Árpád
Szabó Laura Ildikó
Szabó Piroska dr.
Szalai Ákos
Szalai András
Szalai Vilmos dr.
Szánthó Sándor
Szánthó Sándorné
Szarka György
Szita Szabolcs dr.
Szemerics János
Szemerey Tamás
Szende Katalin dr.
Székely Csaba dr.
Szilák Attila dr.
Szita Miklós dr.
Szőke László dr.
Szőnyi Edit dr.
Tímár Béla
Tirnitz József
Tirnitz Józsefné



Tirnitz Tamás
Torma Margit
Tóth Éva
Tóth Judit
Tölgyesi Zoltán
Tölli Zoltán dr.
Tölli Balázs
Török-Házi Mária
Tuba Jenő
Turbuly Éva dr.
Tuskó Lászlóné dr.
Vajda Géza
Vanyiska Zsuzsanna
Váradiné Betye Éva
Várallyai Emőke dr.
Várallyai Attila
Várallyay László
Varga Alfréd
Varga Gábor
Varga Gyula
Varga Imréné
Varga Jenő
Varga Mária dr.
Vas László

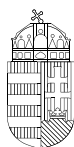
Vendel Miklós
Verő József dr.
Veöreös András
Vincze István dr.
Vörös Ferencné, Unger Rita
Vörös Istvánné
Vránich István
Wallner Zoltán
Walter Dezső György
Walter Dezső Péter
Walterné Hanti Éva
Walter Katalin dr.
Weinberger Károly
Wendelin Teofilné
Wenzel Róbert
Wilcsinszky Istvánné
Winkler András dr.
Winkler Barnabás dr.
Winkler István
Winkler Istvánné
Witeschka Katalin
Zábránszkyné Pap Klára
Zombori István dr.





SZÉCHENYI

2020



MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap



BEFEKTETÉS A JÖVŐBE